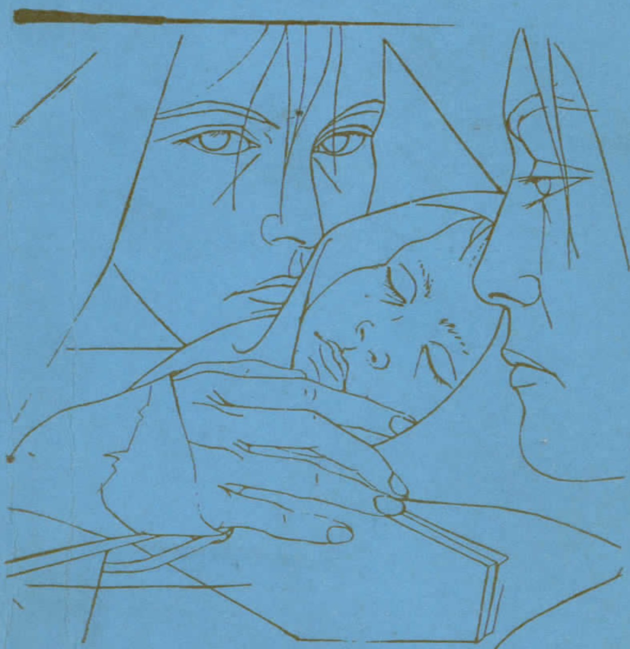
PAUL CLAUDEL

NAVJEŠTENJE

CLAUDEL: NAVJEŠTENJE

Naslov originala:
L'ANNONCE FAITE À MARIE

DŽEPNA KNJIGA 1

Opremio: Stanko Tenšek

Izdalo: HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb

Tisak: Grafički uslužni centar, Zagreb

PAUL CLAUDEL

NAVJEŠTENJE

Preveo: Janko Marinković

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA
ZAGREB 1971

OSOBE

Violaine

Pierre de Craon, graditelj

Majka

Anne Vercors, otac

Mara, sestra Violaine

Jacques Hury, njezin muž

Sporedne osobe

P R E D G O V O R

Ovim poznatim dramskim djelom velikoga francuskog pjesnika Paula Claudela HKD sv. Ćirila i Metoda započinje novu seriju »džepne knjige« želeći da nakon Bernanosova »Dnevnika seoskog župnika« na pristupačan način i u popularnom obliku upozna naše čitatelje s nekim djelima suvremenih književnika kršćanske inspiracije (Cla udel, Bernanos, G. Greene, F. Mauriac, H. Böll itd.).

Paul Claudel (1868—1955), taj Dante našega vijeka čiji drevni junaci i sveci, boreći se i pregarajući, pjevaju uzvišenu himnu kršćanstvu kao povijesnoj i natpovijesnoj pojavi, unio je u svoje stihove i drame snagu i strast vlastitoga uvjerenja i iskustva. Njegov neobičan i dug život bio je ispunjen bogatstvom osobnih doživljaja i književnog stvaralaštva. Kao konzul, opunomoćeni predstavnik i ambasador Francuske živio je u raznim zemljama i obišao gotovo čitav svijet (Belgija, Danska, USA, Njemačka, Čehoslovačka, Brazilija, Japan, Kina itd.). Nakon obraćenja u osamnaestoj godini života prošao je još kroz mnoge borbe i krize. Oženio se 1906. 1946. postao je članom Francuske akademije. Njegovo je pjesničko stvaranje umjetnički odraz unutarnje napetosti između grijeha i milosti. Pisao je pjesme, drame i

eseje (Pet velikih oda, Poznavanje Istoka, Zlatna glava, Odmor sedmoga dana, Kristofor Kolumbo, Satenska cipela, Razdioba podneva, Talac, Izmjena, Poniženi otac, Ivana Arška na lomači, Pjesničko umijeće, Figure i parabole itd.). Velik je interes pobudilo objavljivanje njegove korespondencije s A. Gideom, F. Jammesom, J. Rivierom i nekim drugim književnicima.

U »Navještenju«, jednoj od najboljih Claudelovih drama, oživljena je srednjovjekovna atmosfera duboke vjere i mističnog zanosa: Djevojka Violaina daje poljubac gubavom graditelju katedrala, a njezin otac Anne Vercors odlazi na hodočašće u Jeruzalem ostavljajući nju i kuću zaručniku Jacquesu. U ovoga je zaljubljena njezina sestra Mara koja joj ga preotima ispričavši mu svoju verziju poljupca gubavcu. Dijete što ga Mara ima s Jacquesom umire nakon poroda, ali ga Violaina snagom vjere uskrisuje. Međutim, ljubomorna Mara skrivi smrt sestre. Otac se vraća iz Jeruzalema i prisustvuje smrti Violaine, koja, umirući, unosi u kuću mir i oproštenje, dok se sa seoskog tornja čuje zvono Navještenja. Čitava je drama prožeta tom atmosferom biblijske vjere i lirske simbolike, naglašene ritmičkom prozom Claudelovih »verseta«.

»Navještenje« je bilo izvedeno u kazalištu u Zagrebu 1922. u režiji T. Strozzija. Otada Claudel, uz iznimku prijevoda nekih pjesama, nije više bio kod nas ni prevođen ni izvođen na pozornici sve do 1969, kada je u Teatru Itd. prikazana »Razdioba podneva« u režiji Petra Selema. 1970. izvedeno je »Navještenje« ponovno u Zagrebu u prijevodu i režiji Janka Marinkovića. Taj prijevod donosimo u ovoj knjizi.

R. G.

PREDIGRA

Pierre de Craon s fenjerom u ruci prelazi preko pozornice, uputivši se prema dvorišnim vratima.

VIOLAINE

Krasno, majstore Pierre! Zar se tako, kao tat, šuljate iz kuće i ne pozdravivši čestito gospođe?

Violaine priđe k ognjištu. Prenijevši odanle plamen, pripali svijeću pred raspelom.

PIERRE DE CRAON

Povucite se, Violaine. Još je mrkla noć, a mi smo dvoje ovdje sami.

Vi znate da nisam pouzdan čovjek.

VIOLAINE

Ne bojim Vas se, graditelju! Ne može biti zao svaki onaj koji to ushtjedne!

A i sa mnom ne može svaki takav izići na kraj.

Ubogi Pierre, nije Vam pošlo za rukom da me ubijete

Tim kukavnim nožem! Tek mala ogrebotina na ruci, koju nitko nije primijetio.

PIERRE DE CRAON

Oprostite mi, Violaine.

VIOLAINE

Zbog toga sam ovdje.

PIERRE DE CRAON

Vi ste prva žena koju sam dodirnuo. Đavao me je odjednom obuzeo, đavao, koji ne propušta ni jedne prilike.

VIOLAINE

Vidjeli ste da sam jača od njega!

PIERRE DE CRAON

Violaine, sada sam opasniji nego onoga puta.

VIOLAINE

Hoćete li da se još jednom pobijemo?

PIERRE DE CRAON

Sama moja nazočnost dovoljno je stravična.

VIOLAINE

Ne slušam Vas!

Tišina.

PIERRE DE CRAON

Nisam li imao dovoljno kamena da klešem, trupaca da tešem i kovina da kujem?

Zar mi moje djelo nije bilo dovoljno,

Nego sam položio ruku na djelo Drugoga, privukavši živu dušu bez smilovanja?

VIOLAINE

U kući moga oca i Vašeg gostoprimca! Gospode! Što bi rekli da se doznalo? Ali ja sam krila.

I svatko Vas i nadalje smatra iskrenim, neporočnim čovjekom.

PIERRE DE CRAON

Bog sudi srce po istini.

VIOLAINE

Neka to ostane tajna nas troje.

PIERRE DE CRAON

Violaine!

VIOLAINE

Majstore Pierre?

PIERRE DE CRAON

Stanite u svjetlost svijeće, da Vas bolje vidim.

Ona stane, nasmiješena, pod raspelo.
On je dugo gleda.

VIOLAINE

Jeste li me se nagledali?

PIERRE DE CRAON

Tko ste Vi, mlada djevojko, i što je to s Vama Bog naumio,

Da ruka koja Vas dotakne s požudom, pa i sama put,

Usahne, kao da je dotakla otajstvo Njegova hrama?

VIOLAINE

Što Vas je to snašlo u tu jednu godinu?

PIERRE DE CRAON

Sutradan, nakon onoga, Vi znate...

VIOLAINE

Što se zbilo?

PIERRE DE CRAON

Otkrio sam na svom kuku strašnu bolest.

VIOLAINE

Bolest, velite? Kakvu bolest?

PIERRE DE CRAON

Gubu, onu istu o kojoj je riječ u knjigama Mojsijevim.

VIOLAINE

Guba — što je to?

PIERRE DE CRAON

Zar Vam nikada nisu govorili o ženi koja je nekoć sama živjela u pećini Géyn
Sva umotana od glave do pete, s klepetaljkom u ruci?

VIOLAINE

Je li to ta bolest, majstore Pierre?

PIERRE DE CRAON

Ona je takve prirode
Da onaj koga ona obuzme u svoj svojoj grozoti
Mora da se ukloni smjesta
Jer nema živoga čovjeka koga guba ne bi mogla rastočiti.

VIOLAINE

Kako to da ste onda ostali među nama, u slobodi?

PIERRE DE CRAON

Biskup mi je dodijelio oprost, a viđate me rijetko, u velikim razmacima.

Vide me samo moji radnici, da im izdam naređenja, a moja je bolest pokrivena i nevidljiva.
Jer tko bi bez mene mogao za njihove pirove podići hramove, koje mi je Bog povjerio na gradnju?

VIOLAINE

Zbog toga Vas od onoga puta nismo više vidjeli u Combernonu?

PIERRE DE CRAON

Nisam mogao izbjeći svoj ponovni dolazak ovamo,
Jer mi je zadatak da otvorim bok Monsanviergea,
I razbijem liticu svakoga puta, kad novi golubovi ushtjednu da ulete u visoku arku, čiji su otvori slobodni samo prema nebu!
A ovoga puta dovedosmo uzvišenu gošću, predragocjenu kadionicu,
Sâmu kraljicu, kraljicu majku, koja se uspela ovamo
Da moli za sina bez kraljevstva.
I sada se, evo, vraćam u Rheims.

VIOLAINE

Graditelju vratiju, dopustite mi da Vam otvorim ova ovdje.

PIERRE DE CRAON

Zar nema nikoga drugog da to učini za mene?

VIOLAINE

Služavka voli spavati i rado mi je povjerila ključeve.

PIERRE DE CRAON

Ne bojite li se gubavca?

VIOLAINE

Bog me čuva.

Violaine otvara vrata: ona i Pierre de Craon zagledaju se u polje dugim pogledom.

Ovo malo kiše donijelo nam je svima blagoslov.

PIERRE DE CRAON

Prašina se slegla na mom putu.

VIOLAINE

Ganuta, tiho

Mir s Vama, Pierre!

Angelus zazvoni s Monsanviergea: zbor pjeva: Regina Coeli, laetare, laetare. Violaine se lagano prekriži, a Pierre brzim pokretom crta mali križ na prsima.

PIERRE DE CRAON

Vrijeme je da odem.

VIOLAINE

Je li Vam put dobro poznat? Ona živica sa strane,

Zatim mala kuća u šumarku od zove, ispod njega pet do šest košnica.

A stotinu koračaja dalje stići ćete na kraljevsku cestu.

Stanka

PIERRE DE CRAON

Pax tibi.

Kako se sve što je stvoreno utapa s Gospodinom u duboku tajnu.

Sve što je sakriveno postaje po Njemu vidljivo, i ja ćutim dah svježine ruže na mom obrazu.

Slavi svoga Boga, blagoslovljena zemljo u suzama i tami!

Plod je za čovjeka, ali Bogu pripada cvijet i miomiris svega što se rađa.

Tako i miris sakrivene svete duše, kao s lista metvice, odaje njenu krepost.

Violaine, Vi koji ste mi otvorili vrata, ostajte s Bogom! Neću se više vratiti k Vama.

O mlado drvo spoznanja Dobra i Zla, počinjem se osamljivati jer sam na Vas stavio ruku.

I već mi se duša odvaja od tijela, kao što se u kaci odvaja vino od zgnječena grožđa!

Pa što? Nisam čeznuo za ženom, niti sam posjedovao žene podložne grijehu.

Čovjek koji je Boga stavio ispred drugih stvari u srcu kad umire, vidi svog anđela koji ga je čuvao.

Uskoro će doći vrijeme kad će se otvoriti i druga vrata.

Kada će onaj koji se milio malom broju ljudi zaspati, završivši svoje djelo, u naručju Vječne Ptice:

Kada će već, kroz prozirne zidove, sa sviju strana padati sjena Raja

I kada će se kadionice noći pomiješati sa smrdljivim vonjem fitilja koji trne!

VIOLAINE

Pierre de Craon, znam da ne očekujete od mene da kažem »Jedan čovjek«! Ne očekujete lažne uzdahe i »Jadni Pierre«.

Jer utjeha radosnog tješitelja nije od koristi patniku, niti je njegova patnja nama ono što je njemu.

Trpite sa Spasiteljem našim,
I znajte da je Vaše zlo djelo nestalo,
Koliko je do mene, i ja sam s Vama u miru.
I ne prezirem Vas, niti Vas se užasavam što se raspadate u bolesti,
Nego ću postupiti prema Vama kao prema zdravom čovjeku, i Pierre de Craon je naš stari prijatelj koga poštujem, ljubim i kome se divim.
Rekla sam — i to je istina.

PIERRE DE CRAON

Hvala, Violaine.

VIOLAINE

A sada ću Vas nešto zamoliti.

PIERRE DE CRAON

Govorite.

VIOLAINE

Kakvu nam je to lijepu legendu pričao moj otac? Što je to »Justice« koju Vi gradite u Rheimsu, i koja treba da bude ljepša od Saint-Remya i Notre-Dame?

PIERRE DE CRAON

To je crkva čiju su mi izgradnju povjerili cehovi Rheimsa, na mjestu starog Parc-aux-Ouillesa.
Na mjestu gdje je nekada izgorjela stara Marc-de-l'Évêque.

VIOLAINE

Odakle ime koje su nadjenuli novoj župi?

PIERRE DE CRAON

Zar nikada niste čuli govoriti o svetoj Justini, koju su mučili za vladavine cara Julijana na polju anisa?

(to je zrnje koje u nas stavljaju u uskrsni kolač)
Kad smo skretali vodu jednog podzemnog izvora iz naših temelja,
Otkrismo njen grob s natpisom slomljenim na dvoje: JUSTITIA ANCILLA DOMINI IN PACE.
Krhka mala lubanja bila je zdrobljena poput oraha, bila je dijete od osam godina,
U čeljusti joj se držao još poneki mliječni zubić.
Sav se Rheims tome divio, i mnogi su znaci i čuda pratili tijelo
Koje smo položili u kapeli, čekajući da se crkva dovrši.
A zubiće bacismo pod veliki, temeljni kamen.

VIOLAINE

Divne li priče! Otac nam je također rekao da su sve gospođe Rheimsa poklonile svoje dragulje za gradnju crkve svete Justine?

PIERRE DE CRAON

Bila ih je velika hrpa, i mnogo se Židova, poput muha skupljalo oko nje.

Violaine, oborena pogleda, oklijevajući okreće veliki, zlatni prsten na svom četvrtom prstu.

Kakav je to prsten, Violaine?

VIOLAINE

Prsten koji mi je poklonio Jacques.

Šutnja

PIERRE DE CRAON

Čestitam Vam.

Ona mu pruži prsten.

VIOLAINE

To još nije odlučeno. Moj otac još nije svoju rekao.
Lijepo! To je ono što Vam htjedoh reći.
Uzmite moj lijepi prsten koji je sve što imam, a Jacques mi ga je poklonio tajom.

PIERRE DE CRAON

Neću ga.

VIOLAINE

Uzmite, jer inače neću imati snage da se odvojim od njega.

Pierre uzima prsten

PIERRE DE CRAON

Što će na to reći Vaš zaručnik?

VIOLAINE

On još nikako i nije moj zaručnik
Jedan sâm prsten neće izmijeniti srca. On me dobro pozna. Poklonit će mi drugi, od srebra.
Ovaj je ionako bio prelijep za me.

PIERRE DE CRAON

razgledajući prsten

Od zelenog je zlata, i skovan kao nekada u mješavini s medom, mekan kao vosak a neslomiv.

VIOLAINE

Jacques ga je našao orući zemlju na mjestu gdje je ponekad znao iskopati stare pozelenjele mačeve i dražesne komadiće stakla.
Plašila sam se nositi poganske predmete koji su pripadali mrtvacima.

PIERRE DE CRAON

Prihvaćam ovo čisto zlato.

VIOLAINE

I poljubite za me moju sestru Justinu.

PIERRE DE CRAON

zastane na časak i gleda je kao da ga je spopala nenadana misao.

Je li to sve što mi imate dati za nju? Malo zlata skinutog s Vašeg prsta?

VIOLAINE

Neće li to biti dovoljno da se plati jedan kamenčić?

PIERRE DE CRAON

Ali Justina je bila obelisk.

VIOLAINE

nasmijana

Nismo iz istog kamenoloma.

PIERRE DE CRAON

Ono što se meće u temelje nije istovjetno s onim što je potrebno za sljeme.

VIOLAINE

Ako sam ja kamen, neka budem onaj koji melje žito u mlinu sljubljen s kamenom blizancem.

PIERRE DE CRAON

Ni Justina nije bila drugo do skromna mala djevojčica, uz skut svoje majke
Do časa kad ju je Bog pozvao na svjedočenje.

VIOLAINE

Ali meni nitko ne želi zla! Treba li da idem propovijedati evanđelje Saracenima?

PIERRE DE CRAON

Kamen ne bira svog položaja, nego Majstor koji ga je odabrao.

VIOLAINE

Hvaljen budi Gospod koji mi je odabrao mjesto i ne trebam ga tražiti. I ne molim ga za drugo.

Ime mi je Violaine, osamnaest mi je godina, oca mi zovu Anne Vercors a majku Elisabeth,

Sestra mi se zove Mara, a zaručnik Jacques. Evo, to je sve i nema više što da se zna.

Sve je savršeno jasno, sve unaprijed uređeno, i ja sam vrlo sretna.

Slobodna sam, ništa me ne uznemiruje, drugi me vodi, dobri moj, i on zna sve što mu je činiti.

Sijaču zvonika — dođite u Combernon; mi ćemo Vam dati kamena i drva, ali Vam kći ove kuće neće biti dana.

Uostalom, zar već nisu ovdje kuća Božja, zemlja Božja, službenici Božji?

Nije li na nama da čuvamo i hranimo Monsanvierge, opskrbljujući ga kruhom, vinom i voskom,

Služeći samo ovom gnijezdu anđela, napola sklopljenih krila?

Zato poput drugih velikaša, koji imaju svoje golubinjake, imamo i mi svoj, i vidljiv je izdaleka.

PIERRE DE CRAON

Nekada, prolazeći Fismanskom šumom, čuh dva lijepa hrasta gdje govore među sobom

Hvaleći Gospoda koji ih je ostavio da rastu na mjestu na kojem su iznikli

A sada je jedan od njih jarbol na brodu u ratu protiv Turaka na širokom moru

A drugi, koji su posjekli moji tesari na Tour de Laonu,

Drži dobro zvono Jehanne, čiji glas odjekuje na deset milja.

Djevojko, čovjek moga zvanja drži oči otvorene. Ja otkrivam dobar kamen pod smrekovim busenom i dobro drvo poput žune.

Isto tako među ljudima i ženama.

VIOLAINE

Ali ne i mladim djevojkama, majstore Pierre! To je za Vas pretanano.

Tu se konačno i nema što razaznati.

PIERRE DE CRAON

prigušeno

Vi ga vrlo ljubite, Violaine.

VIOLAINE

oborivši pogled

To je velika tajna među nama.

PIERRE DE CRAON

Blagoslovljena ti u svom čistom srcu!

Nije posvećenje u tome da se dadeš kamenovati od Turaka ni da cjelivaš gubavca u usta,

Nego da smjesta vršiš Božju zapovijed

I da bude tako

Ostala ti na svome mjestu ili se uspela visoko.

VIOLAINE

Kako je svijet lijep, i kako sam sretna!

PIERRE DE CRAON

prigušeno

Kako je svijet lijep, i kako sam nesretan.

VIOLAINE

podigavši prst prema nebu

Čovječe iz grada, slušajte!

Stanka

Čujete li gore malu dušu kako pjeva?

PIERRE DE CRAON

To je ševa!

VIOLAINE

To je ševa, alleluja! Ševa kršćanske zemlje, alleluja, alleluja!

Čujete li kako je četiri puta za redom kliknula: Hi! Hi! Hi! Hi! Više! Više.

Vidite li je, raširenih krila, mali, živahni križ, kao serafi, koji su sama krila, bez nogu, i kličću prodornim glasom pred tronom Gospodnjim?

PIERRE DE CRAON

Čujem.

Kao što sam je slušao jednom, u osvit dana, dana kada smo posvetili moju kćer, Notre-Dame de Couture!

I malo je zlata blistalo, na najvišem vrhu te velike građevine koju podigoh, kao nova zvijezda.

VIOLAINE

Pierre de Craon, da ste postupili prema meni onako kako ste htjeli,

Biste li Vi bili radosniji sada — ili ja ljepša?

PIERRE DE CRAON

Ne, Violaine.

VIOLAINE

Da li bih bila ona ista Violaine koju ste ljubili?

PIERRE DE CRAON

Ne — ona druga.

VIOLAINE

A što bi bilo bolje, Pierre? Da Vi sudjelujete u mojoj radosti ili ja u Vašoj boli?

PIERRE DE CRAON

Pjevaj na vrhu nebesa, ševo Francuske.

VIOLAINE

Oprostite mi što sam presretna! Jer onaj koga ljubim

Ljubi i mene, i ja vjerujem i znam da me ljubi, i sve je jednako među nama!

Jer me Bog stvorio da budem sretna, i da ne susrećem zla ni ikakve muke.

PIERRE DE CRAON

Uzvini se u nebo jednim zamahom krila!

A ja, da bih se tek malo uspeo, moram sagraditi čitavo djelo katedrale i izdupsti mu temelje.

VIOLAINE

Recite mi da opraštate Jacquesu što me je zaručio.

PIERRE DE CRAON

Ne, ne opraštam mu.

VIOLAINE

Mržnja Vam ne čini dobro, Pierre, a mene boli.

PIERRE DE CRAON

Vi ste me natjerali da govorim. Zašto me silite da pokažem strašnu ranu koja me peče, a ne vidi se!

Pustite me da odem i ne pitajte me više. Nećemo se više vidjeti.

Ja ću ipak ponijeti Vaš prsten.

VIOLAINE

Ostavite ovdje svoju mržnju, a ja ću Vam je vratiti kad Vam zatreba.

PIERRE DE CRAON

Ipak, vrlo sam nesretan Violaine!

Gorko je biti gubavac i nositi sa sobom svoju sramotnu patnju i znati da nema ozdravljenja i da mi nema pomoći,

Nego da se moja bolest širi iz dana u dan i prodire sve dublje i da sam sâm u podnošenju svoje pošasti, i osjećam kako se živ raspadam.

I ne samo jednom već deset puta okusiti smrt, i sve do kraja trpjeti groznu alkemiju raspadanja u grobu!

Od Vas sam se razbolio, Violaine, od Vaše ljepote, jer prije no što sam Vas ugledao, bio sam čist i radostan,

Srcem jedino uz svoj rad a mišlju na zapovijed drugoga.

A sada, kad je na mene došao red da naređujem i da se po mojim namislima gradi,

Vi ste, evo, ustali na mene ovim osmijehom punim otrova.

VIOLAINE

Nije bilo otrova u meni, Pierre!

PIERRE DE CRAON

Znam, otrov je u meni, i on je u meni oduvijek, a bolesno meso nije ozdravilo ranjene duše!

O mala dušo, zar je bilo moguće da sam Vas vidio a nisam uzljubio?

VIOLAINE

Vi ste nesumnjivo dokazali da me ljubite!

PIERRE DE CRAON

Zar je moja krivnja da se plod drži grane?

Tko je taj koji ljubi a ne želi zadobiti predmet svoje ljubavi?

VIOLAINE

Zar ste me zbog toga pokušali upropastiti?

PIERRE DE CRAON

Povrijeđen čovjek ima iste sjene u duši kao i žena.

VIOLAINE

Čime sam Vas povrijedila?

PIERRE DE CRAON

O sliko vječne Ljepote, ti mi ne pripadaš!

VIOLAINE

Ja nisam slika! Ne valja tako govoriti!

PIERRE DE CRAON

Drugi uzima ono u Vama što je bilo određeno za me.

VIOLAINE

Slika ostaje.

PIERRE DE CRAON

Drugi mi odvodi Violaine i ostavlja me rastočena mesa i duha!

VIOLAINE

Budite muškarac, Pierre! Budite dostojan plamena koji Vas sažiže!

A treba li da budete sažgani, neka to bude na zlatnom svijećnjaku, kao što je uskrsni, punim srcem slave čitave Crkve!

PIERRE DE CRAON

Koliko uzvišenih stvari! Zar neću nikada ugledati krov svoje kućice među stablima?

Toliki zvonici, čija sjena, okrećući se, označava satove nad čitavim gradom! Zar nikada neću zacrtati svoje ognjište i dječju sobicu?

VIOLAINE

Ne smijem sebi prisvojiti ono što je dano za sve.

PIERRE DE CRAON

Kada će biti svadba, Violaine?

VIOLAINE

O Mihovlju, mislim, kad završi žetva.

PIERRE DE CRAON

Toga dana, kad zamuknu zvona Monsanviergea, slušajte dobro i čut ćete me kako iz daljine Rheimsa odgovaram.

VIOLAINE

Tko se tamo brine o Vama?

PIERRE DE CRAON

Uvijek sam živio životom radnika: dostaje mi naramak slame između dva kamena, i malo slanine na kruhu.

VIOLAINE

Ubogi Pierre.

PIERRE DE CRAON

Nije to što me muči. Mi ne pripadamo ovamo.

Ne živim na istoj nozi s drugim ljudima, uvijek pod zemljom, u temeljima ili na nebu, među zvonima.

VIOLAINE

Krasno! Ne bismo mogli surađivati! Ne mogu se popeti ni na hambar a da me ne spopadne vrtoglavica.

PIERRE DE CRAON

Ova će crkva biti jedina moja žena, i stajat će uza me, kao kamenita Eva, na vrhu boli.

Kada bih sad osjetio kako se poda mnom podiže moje veliko djelo, i mogao položiti ruku na nesrušivu stvar koju sam u svim pojedinostima složio u čvrstom kamenu da u njemu počiva načelo i dao je Bogu na stanovanje!

Ne bih više silazio!

VIOLAINE

Treba sići. Tko zna, možda ću Vas jednoga dana trebati.

PIERRE DE CRAON

Zbogom, Violaine, dušo moja, nećemo se više vidjeti!

VIOLAINE

Tko zna, nećete li me više vidjeti!

PIERRE DE CRAON

Zbogom, Violaine!

Kolike sam već stvari učinio! Kolike mi još ostaju da ih učinim!

Sjenu s Bogom
Kao onu ljudske duše u čijem središtu boravi Kruh.
Vaš prsten odnosim sa sobom. Tko zna, ne odnosim li sa sobom dušu Violaine?
Dušu Violaine, moje prijateljice, u kojoj počiva moje srce,
Dušu Violaine, mog djeteta, za koje podižem crkvu.

Mara Vercors je ušla i promatra ih neopažena s vrha stepeništa

VIOLAINE

Zbogom, Pierre!

PIERRE DE CRAON

Zbogom! Violaine!

VIOLAINE

Ubogi Pierre!

Cjelov, izveden na vrlo svečan način.

Violaine obuhvati rukama Pierrovu glavu iznad svoje i udahnjuje mu svoju dušu.

Mara nestaje s pokretom iznenađenja.

PRVI ČIN

Prvi prizor

Velik stol u sredini prostorije, na kome MAJKA upravo glača komad platna. ANNE VERCORS sjedi okrenut leđima prema stolu s knjigama računa na koljenima.

ANNE VERCORS

Reci, majko, misliš li da se je lako snaći u tim tvojim križićima i krugovima?

MAJKA

Samo se podruguj, veliki podrugljivče, ti koji si toliko moćan u svojim računima! To je motika, kako se veli... Kako se to zaista kaže?

ANNE VERCORS

To je motika koja se ruga žaraču.

MAJKA

Tako je... To je motika...

Ona prska platno vodom, otresajući je s vrhova prstiju ruke koju je umočila u posudu na stolu.

To je motika koja se ruga žaraču.

ANNE VERCORS

A ti, što se ti to spremaš priopćiti?

MAJKA

Htio bi to znati, zar ne, zloćko moj?... To je moja tajna.

ANNE VERCORS

Možda imam i ja jednu tajnu!

Ustane i gleda je

MAJKA

ne gledajući u nj

Zašto me tako gledaš?

ANNE VERCORS

Ženo, od kada smo se uzeli
S prstenom u obliku riječi DA, mjesec dana,
Mjesec dana, od kojih je svaki bio kao godina.
I dugo si vremena isprazno stanovala u meni
Poput stabla koje daje samo hlad.
I jednog smo se dana, kao danas
Našli na sredini našeg životnog puta,
Elizabeto! I vidio sam prve bore na tvom čelu i oko tvojih očiju.
I kao na dan naše svadbe
Pristupili smo jedno drugome i uzeli se, ali ne više u radosti,
Nego u nježnosti, sućuti i pobožnosti našeg uzajamnog zavjeta.
I evo nam među nama djeteta u poštenju
Slatka narcisa Violaine.
A zatim drugorođena
Mara crna. Druga kćerka umjesto dječaka.

Stanka

A sada, reci ono što mi imaš reći, jer ja znam kad
Staneš govoriti ne gledajući me, i kad ne dovršavaš misao. Naprijed!

MAJKA

Ti znaš da je tebi nemoguće bilo što reći. Nikada nisi ovdje i moram te hvatati da ti prišijem dugme.

Ali ti nas ne slušaš. Pa ipak si uvijek ovdje kao pas, da njuškaš i vrebaš, njuškaš i vrebaš, i ne znam kamo to vodi.

Muškarci nikad ništa ne razumiju.

ANNE VERCORS

Male su djevojčice sada velike!

MAJKA

Još nisu tako velike!

ANNE VERCORS

Za koga ćemo ih udati?

MAJKA

Imamo dovoljno vremena za razmišljanje.

ANNE VERCORS

O ženska himbenosti!
Reci kad nešto misliš,
Ne govoriš li upravo suprotno, nesretnice! Poznam te.

MAJKA

Neću više reći ni riječi.

ANNE VERCORS

Jacques Hury.

MAJKA

Pa?

ANNE VERCORS

Eto. Dat ću mu Violainu.
I on će biti na mjestu dječaka kojeg nisam imao. On je pravedan i srčan.

Poznam ga otkad je bio dječačićem i otkad nam ga je njegova majka povjerila. Kod mene je sve upoznao,

Žito, životinje, ljude, oružje, oruđe, susjede, starješine, običaje - Boga -

Vrijeme u kojem živi, tradiciju ove prastare zemlje,

Naučio je da razmišlja prije no što progovori.

Omuževio je pod mojim pogledom.

Nije od onih koji protuslove, nego od onih koji razmišljaju, kao zemlja koja upija sjemenje

Odbacujući loše, koje ne nalazi kod njega korijena, nego propada.

A u valjano ne vjeruje, nego ono raste samo u njemu, nalazeći hranu.

MAJKA

Trebalo bi znati da li su njih dvoje našli zadovoljstvo jedno u drugome.

ANNE VERCORS

Violaine

Učinit će ono što joj rečem,

A on — znam da je ljubi, i ti to dobro znaš.

Pa ipak, budala, ne usuđuje mi se priznati. No ja ću mu je dati bude li htio. I tako će i biti.

MAJKA

Dobro, dobro, svakako, svakako.

Bez sumnje da je tako dobro. Ne, nema nikakve sumnje da će tako biti dobro.

ANNE VERCORS

Je li to sve? Imaš li mi još što reći?

MAJKA

Što to?

ANNE VERCORS

Lijepo! Idem po njega.

MAJKA

Kako, po njega? Kako, po njega? Anne!

ANNE VERCORS

Treba sve odmah srediti. Imao bih ti nešto reći.

MAJKA

Reći meni? Što to reći meni? — Anne, slušaj. Bojim se.

ANNE VERCORS

Čega?

MAJKA

Mara

Spavala je u mojoj sobi ove zime dok si bolovao, i ćaskale smo navečer u krevetima

On je zaista čestit mladić i volim ga gotovo kao vlastito dijete.

On nema imetka, istina, ali je dobar radnik, i iz dobre je obitelji.

Mogli bismo mu dati

Naše imanje u Demi - Muidsu sa zemljom u dolini, koja nam leži predaleko. — A htjela sam ti govoriti o njemu.

ANNE VERCORS

Što to?

MAJKA

Pa — ništa.

Violaine je, bez sumnje, starija.

ANNE VERCORS

Nastavi!

MAJKA

Dalje? odakle znaš da je on ljubi? — Naš kum, majstor Pierre?

(Zašto se ovog puta držao po strani i nije se nikome javio?)

Vidio si ga posljednji put kad je došao.
I kakvim ju je pogledom gledao dok ga je posluživala. — On zaista nema imanje, ali zarađuje dobrih novaca.
— A ona, dok je on govorio,
Slušala ga je, širom otvorenih očiju poput djeteta
Zaboravivši natočiti, tako da sam se morala ljutiti!
A Mara, ti je znaš! Ti znaš kako je jogunasta!
I ona je došla na pomisao
Da pođe za Jacquesa — Oh jao! jao! jao! Ona je tvrđa od čelika.
Ja sama ne znam! Možda bi bilo bolje...

ANNE VERCORS
Kakve su to budalaštine?

MAJKA
Dobro, u redu. To je tek tako rečeno. Ne treba se odmah svađati.

ANNE VERCORS
Ja tako hoću. Tako će i biti.
Jacques će se vjenčati s Violainom.

MAJKA
Lijepo! Neka bude: on će se s njome vjenčati.

ANNE VERCORS
A sada, jadna majko, imam ti nešto drugo reći, starice. Ja odlazim.

MAJKA
Odlazim?... Ti odlaziš?
Što to veliš? Ti odlaziš, ti odlaziš, starče?

ANNE VERCORS
Zato treba Jacquesa vjenčati s Violainom smjesta, da muškarac preuzme moje mjesto.

MAJKA
Gospode! Ti odlaziš? Zašto? A kamo ideš?

ANNE VERCORS
pokazavši rukom prema jugu
Tamo dolje.

MAJKA
U Château?

ANNE VERCORS
Dalje od Châteaua.

MAJKA
tiše
U Bourges, k drugom kralju?

ANNE VERCORS
Kralju kraljeva — u Jeruzalem.

MAJKA
Sveta Djevice — slatki Isuse!
Sjedne.
Zar ti Francuska nije više dovoljno dobra?

ANNE VERCORS
Previše ima patnji u Francuskoj.

MAJKA
Nama je ovdje dobro i nitko se ne usuđuje dirati u Rheims.

ANNE VERCORS
U tome i jest stvar.

MAJKA
U čemu?

ANNE VERCORS
Mi smo previše sretni
Dok drugima nedostaje najnužnije.

MAJKA

Anne, mi nismo tome krivi.

ANNE VERCORS

Oni još manje.

MAJKA

Ne znam. Ja samo znam da si ti tamo, a ja imam dvoje djece.

ANNE VERCORS

Ali vidiš, bar da je sve uzbunjeno i pomaknuto sa svog mjesta, i da ga svaki izbezumljen traži.

I dimovi koji zastiru obzorje sa sviju strana nisu od gole zapaljene slame.

Velike nam horde siromaha pristižu odasvuda.

Nema više kralja nad Francuzima kako je rekao Prorok.

MAJKA

Je li to ono što si nam neki dan čitao?

ANNE VERCORS

Na prijestolju je dvoje djece.
Jedan, Englez, na svom otoku
A drugi tako malen da se ne vidi iz ševara Loire.
Na papiru su na tronu trojica, a na mjestu Rima — neki sabor u Švicarskoj.
Sve je u borbi i metežu
Ne nalazeći oslonca u Božjoj moći.

MAJKA

Eto, a ti hoćeš otići?

ANNE VERCORS

Ne mogu više ovdje izdržati.

MAJKA

Anne, jesam li te ozlojedila?

ANNE VERCORS

Ne, moja Elisabeth.

MAJKA

Da me ti ostavljaš u mojoj starosti.

ANNE VERCORS

Daj mi svoj blagoslov.

MAJKA

Ne ljubiš me i nisi više sretan sa mnom.

ANNE VERCORS

Umoran sam od svoje sreće.

MAJKA

Ne prezri darova Božjih.

ANNE VERCORS

Hvaljen budi Gospod koji me je obasuo svojim poklonima.

Već je trideset godina kako gospodarim imanjem, koje je moj otac posvetio, a kiša se Božja prosipa mojim jarcima.

I već deset je godina svaki sat mog rada
Četverostruko plaćen i još jednom više,

Kao da nije htio da računi među nama budu izravnani i da jedan ostane neizravnan.
Sve propada, a ja sam jedini pošteđen
Te ću se pojaviti pred njim prazan i bez zasluga, među onima koji su zavrijedili svoju nagradu.

MAJKA
Dosta je zahvalno srce.

ANNE VERCORS
Ali ja nisam zasićen njegovim dobročinstvima.
Ako sam primio ovo, zašto da drugima prepustim više?

MAJKA
Ne slušam te.

ANNE VERCORS
Tko prima više, pun ili prazan krčag?
Čemu treba više vode, nakapnici ili izvoru?

MAJKA
Naš je gotovo presahnuo u ovoj žegi.

ANNE VERCORS
Toliko je zla na svijetu da je svak htio uživati svoja dobra kao da su samo za nj stvorena.

MAJKA
Tvoja je dužnost ostati uz nas.

ANNE VERCORS
Nije, ako me razriješiš.

MAJKA
Neću te razriješiti.

ANNE VERCORS
Vidiš da je moj posao ovdje završen.
Dvoje je djece podignuto na noge, a Jacques će preuzeti moje mjesto.

MAJKA
Tko te je pozvao tako daleko od nas?

ANNE VERCORS
smiješeći se
Anđeo s trubom.

MAJKA
Kakvom trubom?

ANNE VERCORS
Trubom čiji glas nitko od vas ne čuje.

MAJKA
Jeruzalem je tako daleko!

ANNE VERCORS
A raj još dalje.

MAJKA
Bog je u oltarskom sakramentu uz nas.

ANNE VERCORS
Ali nije kao velika rupa u zemlji?

MAJKA
Kakva rupa?

ANNE VERCORS
Rupa u koju su zabili križ u zemlju
I ona me sada privlači k sebi

To je točka koja se ne može uništiti
I nerazmrsiv čvor.

MAJKA

Što može usamljeni hodočasnik?

ANNE VERCORS

Nisam sâm!

Eno ih gdje koračaju uz mene, sve one duše od kojih me jedne guraju, druge vuku, a treće vode za ruku.

MAJKA

Tko zna nećemo li te ovdje trebati.

ANNE VERCORS

Tko zna neću li drugdje biti potreban?

Sve se pomiče iz svojih stožera, i tko zna, ne vrijeđam li volju Božju ostanem li na ovom mjestu

Gdje nema više potrebe za mnom.

MAJKA

Znam da si nesavitljiv.

ANNE VERCORS

nježno, ublaživši ton

Ti si za mene još uvijek mlada i lijepa i moja je ljubav za slatku Elisabeth crnih kosa velika.

MAJKA

Moja je kosa sijeda!

ANNE VERCORS

Reci: da, Elisabeth...

MAJKA

Anne, nisi me ostavljao trideset godina. Što će biti od mene bez mog gospodara i druga?

ANNE VERCORS

Ono »da« sad nas razdvaja, u svoj svojoj punini,

Kao onda kad nas je sjedinilo.

Tišina.

MAJKA

sasvim tiho

Da, Anne.

ANNE VERCORS

Strpljenja, najdraža! Uskoro ću se vratiti.

Zar nemaš vjere u mene za malo vremena moje odsutnosti?

Uskoro će i drugi rastanak.

Hajde, pripremi mi obrok za dva dana u putnu torbu. Treba ići.

MAJKA

Kako? Zar već danas? Već danas?!

ANNE VERCORS

Već danas. Zbogom, Elisabeth!

Stavi joj ruku na glavu. Majka uzme tu ruku i poljubi je.

Sada ću pozvati svoje ljude. Muškarce, žene, djecu. Idem da zazvonim. Treba da se svi sakupe, jer im imam nešto priopćiti.

Iziđe.

Drugi prizor

Za trajanja ovog prizora čuje se zvuk zvona koje saziva ljude s imanja. Ulazi MARA

MARA

majci

Idi, i reci mu da je ne uzima.

MAJKA

Mara! Kako, ti si bila ovdje?

MARA

Idi, velim ti, i reci mu da je ne uzima.

MAJKA

Tko je to: ona? Tko, on? što ti znaš o tome?

MARA

Bila sam tamo. Sve sam čula.

MAJKA

Lijepo, kćeri! Tako hoće tvoj otac.
Vidjela si da sam učinila što sam mogla, ali mi nije pošlo za rukom da ga odvratim od te misli.

MARA

Idi i reci mu da je ne uzima, ili ću se ubiti!

MAJKA

Mara!

MARA

Objesit ću se u drvarnici,
Tamo gdje su našli obješenu mačku.

MAJKA

Mara! Zloćo!

MARA

Evo gdje mi ga otimlje!
Evo gdje mi ga sada otimlje! Ja,
Ja sam oduvijek trebala postati njegovom ženom, a ne ona.
Ona zna vrlo dobro da sam to ja.

MAJKA

Ona je starija.

MARA

To ne znači ništa!

MAJKA

To je volja tvog oca.

MARA

To mi je svejedno.

MAJKA

Jacques Hury
Je ljubi.

MARA

To nije istina! Dobro znam da me ne volite!
Oduvijek ste nju više voljeli! O, kad govorite o svojoj Violaini, to je tako slatko.

To je kao isisati trešnju, ispljunuvši košticu.
Ali Mara krši koštice! Ona je tvrda kao čelik i gorka kao pelin.
Uz to je vaša Violaine tako lijepa!
I njoj će sada pripasti Combernon!
Što to umije ta lutka? Tko će od nas dvije potjerati kola?
Ona drži o sebi da je jedna od jedanaest tisuća djevica! Ali ja sam Mara Vercors koja ne trpi nepravde i ne dopušta da je izigraju.
Mara, koja govori istinu, a to ljude dovodi u bjesnilo!
Neka pokušaju! Pružit ću otpor. Nema ni jedne među ženama koja bi se usudila preda mnom rogoboriti! Sve ide kao u mlinu.
I eto, sve je za nju, a ništa za me.

MAJKA

Dobit ćeš svoj dio.

MARA

Zaista! Lijep ste mi miraz dodijelili! Pržine koje treba obrađivati s pet životinja! Lošu zemlju Chincyja.

MAJKA

Ona ipak dobro nosi.

MARA

Svakako
Pasje zube i presličice, pelin i drijenak!
Imat ću od čega pripremati čaj.

MAJKA

Zlobnice, ti i sama znaš da to nije istina!

Ti znaš da ti nitko neće nanijeti nepravde!
Ali ti si oduvijek bila zla! Kad si bila mala,
Nisi vrištala kad su te batinali,
Reci, lažljivko, divljakušo,
Nije li ona starija? Što još imaš predbaciti,
Zavidnice! Ali ona čini uvijek ono što je tebi po volji.
Pa lijepo! Ona će se prva udati, a ti poslije nje!
Uostalom, sad je ionako prekasno, jer otac, jao, odlazi! Oh, kako sam tužna!
Otišao je da govori s Violainom i da potraži Jacquesa.

MARA

Tako je! Idi smjesta! Odlazi smjesta!

MAJKA

Kamo to?

MARA

Gle, majko! Ti vrlo dobro znaš da sam to ja. Reci mu da je ne uzima, majčice!

MAJKA

Sigurno neću ništa postići.

MARA

Ponovi mu samo ono što sam rekla. Reci mu da ću se ubiti. Jesi li me dobro čula?

Gleda je prodorno.

MAJKA

Jao!

MARA
Vjeruješ li da to neću učiniti?

MAJKA
Smiluj mi se, Bože!

MARA
Idi dakle!

MAJKA
Oh, tvrdoglavko!

MARA
Ti nemaš ništa s time.
Ponovi mu samo ono što sam rekla.

MAJKA
A on, da li će te htjeti uzeti?

MARA
Sigurno neće htjeti.

MAJKA
Pa onda...

MARA
Pa onda?...

MAJKA
Ne vjeruj da ću joj savjetovati da ti učini po volji! Naprotiv!
Ponovit ću samo ono što si rekla. Sigurno.
Neće biti toliko glupa da ti ga prepusti bude li meni vjerovala.

Iziđe.

Treći prizor

Ulaze Anne Vercors i Jacques Hury. Ovaj gura pred sobom čovjeka ljutita izraza, ruku vezanih na leđima. Za njim dvojica slugu s imanja, od kojih jedan nosi svežanj mladica a drugi iza njega vodi psa na uzici.

ANNE VERCORS
zaustavivši se.
Hej! Što mi to pričaš?

JACQUES HURY
Ono što Vam rekoh! Ovog sam ga puta zatekao na djelu sa srpom u ruci!
Prišuljao sam mu se nečujno iza leđa i odjednom
Hop! bacio sam se na nj čitavim svojim stasom
Kao što se, u vrijeme žetve, skače na zeca na ležaju.
Uza nj posječeno dvadeset mladih breza, do kojih Vam je toliko stalo!

ANNE VERCORS
Zašto nije došao k meni? Dao bih mu drva koliko mu je potrebno.

JACQUES HURY

Drvo koje njemu treba je držak moga biča!

Nije to učinjeno iz nužde već iz pakosti, od želje da se nanosi šteta!

To je ološ iz Chevochea koji je kadar učiniti bilo što

Zbog slave da prkosi svima!

A ovom ću čovjeku odsjeći uši džepnim nožem!

ANNE VERCORS

Ne.

JACQUES HURY

Dopustite mi da ga objesim za ručne zglavke pred Velikim vratima

Licem okrenutim k zupcima, sa psom Faraudom da ga čuva.

ANNE VERCORS

Ni to.

JACQUES HURY

Što treba dakle učiniti?

ANNE VERCORS

Pošalji ga kući.

JACQUES HURY

Zajedno sa snopom?

ANNE VERCORS

S još jednim koji ćeš mu dodati. Idi da ga sakupiš.

JACQUES HURY

Oče naš, to nije dobro.

ANNE VERCORS

sijevnuvši okom

Vezat ćeš oba snopa, da ih ne izgubi.

Tako će lakše prijeći gaz kod Saponaya.

JACQUES HURY

nasmijavši se

Oh, učitelju naš! Samo ste Vi mogli doći na takvu misao!

Objese zavežljaj na leđa i prsa čovjeku. Povorka se postroji. Jedan od slugu naprijed s rukama na ustima oponaša zvuk trube. Drugi iza njih. Pas skakuće i laje. Iziđu.

ANNE VERCORS

Eto, presudio sam.

JACQUES HURY

I dobro presudili, učitelju naš.

ANNE VERCORS

Ti ćeš od sada, Jacques, preuzeti moje mjesto.

JACQUES HURY

Što to kažete?

ANNE VERCORS

Ti ćeš od sada, Jacques, preuzeti moje mjesto. Tebe sam izabrao. Tebe stavljam u Combernonu na svoje mjesto.

JACQUES HURY

Čujete li što on veli, majko? Što on veli, što on to veli?

MAJKA

kriknu iz sve snage

Ide u Palestinu, u Jeruzalem.

JACQUES HURY

Jeruzalem?

ANNE VERCORS

Tako je. Putujem ovoga časa.

JACQUES HURY

Putujem? Jeruzalem? Što to znači?

ANNE VERCORS

Vrlo si dobro čuo.

JACQUES HURY

Kako to, Vi nas ostavljate sada kad je najviše posla?

ANNE VERCORS

Combernonu nisu potrebna dva gospodara.

JACQUES HURY

Oče moj, ja sam tek Vaš sin.

ANNE VERCORS

Na tom ćeš mjestu ti od sada biti otac.

JACQUES HURY

Ne slušam Vas.

ANNE VERCORS

Odlazim. Uzmi Combernon od mene.

Kao što sam ga ja preuzeo od svoga oca, a on od svog,

I Radulphe le Franc, prvi našeg roda iz Saint Remy de Rheimsa,

A on je od Genoveve Pariške

Dobio ovu zemlju, tada pogansku, obraslu divljom šumom grbavog stabalja i otrovnog trnja.

I ta je zemlja slobodna i dobismo je od svetog Remyja s neba plaćajući mu gore desetinu zaustavivši u letu načas golubove što guču.

Životinje ovdje nikada ne boluju, izvori i bunari ne presušuju, zrnje je tvrdo poput zlata a slama kruta kao željezo.

Protiv grabežljivaca imamo oružje, zidine Combernona i kralja, susjeda.

Požanji žetvu koju sam zasijao, kao što sam ja zagrtao brazdu, koju je moj otac zaorao.

O dobar posao orača, u koga je sunce i blještavi bivol pred plugom i kiša zajmodavac, i Bog svakoga dana drug našeg posla, čineći od sviju najbolje!

Drugi očekuju pomoć od ljudi, a mi je dobivamo izravno s neba

Sto na jedan, klas na zrno, stablo na sjeme.

Jer to je pravednost Božja prema nama i mjera kojom On plaća.

Prihvati ručicu pluga umjesto mene, oslobodi zemlju kruha koji je sâm Bog poželio.

Nahrani ova stvorenja, ljude i životinje, duhove i tijela i besmrtne duše.

Vi ostali, žene, sluge, gledajte! Evo sina koji je po mojoj volji, Jacques Hury.

Odlazim, a on će zauzeti moje mjesto. Budite mu poslušni.

JACQUES HURY

Neka se vrši Vaša volja.

ANNE VERCORS

Violaine!

Moje prvo dijete, rođeno umjesto sina, koji mi je uskraćen!

Nasljednica mog imena u kojem bih živio dalje!

Violaine, kad se budeš udala, ne prezri ljubav očevu.

Jer nećeš moći vratiti ocu, kad ti se prohtije, ono što ti je on dao.

Među supruzima je sve jednako: ono što ne znaju, uče jedno od drugoga u uzajamnom povjerenju.

Evo obostrane Vjere, evo zašto se grudi žene pune mlijekom!

Otac upoznaje dijete izvan sebe i kroz njega ono što nosi u sebi. Upoznaj, kćeri svog oca!

Ljubav Očeva

Ne traži da bude uzvraćena — i dijete se ne bori da tu ljubav zadobije ili je zasluži.

Kako je bilo od iskona — onako ostaje...

Njegova dobra, nasljedstvo, utočište, čast, naslov i opravdanje!

Duša se moja ne dijeli od duše koju sam predao zajednici.

— A sada vrijeme je, vrijeme, vrijeme je došlo za rastanak.

VIOLAINE

Oče, ne govorite tako okrutne stvari!

ANNE VERCORS

Jacques, ti si čovjek koga ljubim. Uzmi je. Dajem ti svoju kćer Violaine! Oduzmi joj moje ime.

Ljubi je jer ona je čista kao zlato.

Svakog dana svog života, kao kruh koga se ne možeš nasititi,

Ona je jednostavna i poslušna, osjetljiva i tajanstvena.

Ne nanosi joj bola i postupaj dobro s njome.

Sve ovdje pripada tebi, osim onoga što će pripasti Mari, po onome kako sam odredio.

JACQUES HURY

Kako, oče moj, Vaša kći, Vaše imanje...

ANNE VERCORS

Dajem ti sve odjednom, kao što je to sve pripadalo meni.

JACQUES HURY

Tko zna da li će me ona još htjeti?

ANNE VERCORS

Tko to zna?

Ona gleda Jacquesa i pristaje bez riječi.

JACQUES HURY

Hoćete li me, Violaine?

VIOLAINE

Otac to hoće.

JACQUES HURY

Hoćete li me vi?

VIOLAINE

I ja hoću.

JACQUES HURY

Violaine!

Kako ćemo se nas dvoje složiti?

VIOLAINE

Razmislite, još ima vremena!

JACQUES HURY

Uzimam Vas dakle, u ime Božje, i ne puštam Vas više!

Uzima je za obje ruke

Uzimam Vašu ruku, Vaše obje ruke i sve što k tome pripada.

Roditelji, Vaša kći nije više Vaša — ona je sada moja!

ANNE VERCORS

Lijepo, zaručeni su! Što ti veliš na to, majko?

MAJKA

Ja sam zadovoljna!

Zaplače.

ANNE VERCORS

Žena plače!

Evo gdje nam oduzimaju naše dijete i mi ostajemo sami.

Starica, koja se hrani s malo mlijeka i s komadićem kolača.

I starac ušiju punih bijelih dlaka kao srž artičoke.

— Neka pripreme haljine za svadbu!

— Djeco, neću prisustvovati vašem piru!

VIOLAINE

Što, oče?

MAJKA

Anne!

ANNE VERCORS

Odlazim! Smjesta!

VIOLAINE

Oh, oče, zašto! prije no što smo vjenčani?

ANNE VERCORS

Moram. Majka će ti sve objasniti.

Ulazi Mara

MAJKA

Kako ćeš dugo ostati tamo?

ANNE VERCORS

Ne znam. Možda samo kratko vrijeme.
Uskoro ću se vratiti.

Tišina.

GLAS DJETETA IZ DALJINE

Vugo, vugo, vugice
Zobliješ ljuske a ne koštice!

ANNE VERCORS

Vuga zvižduće na pozlaćenoj stabljici ruže!

Što veli? Da je noćašnja kiša bila kao zlato za zemlju

Nakon tako duge žege. Što veli još? Veli da će biti zadovoljstvo orati.

Što još veli? Kako je vrijeme lijepo, kako je Bog velik i kako nedostaju dva sata do podneva.

Što još ptičica veli?

Da je vrijeme da se starci povuku i da napuste svijet i poslove.

— Jacques, ostavljam ti svoje imanje. Zaštićuj ove žene.

JACQUES HURY

Kako, zar zaista odlazite?

ANNE VERCORS

Kao da ništa nije shvatio.

JACQUES HURY

Kako to — smjesta?

ANNE VERCORS

Vrijeme je.

MAJKA

Nećeš otići prije no što si jeo!

Za to su vrijeme sluge donijeli velik stol pripremljen za ručak na imanju.

ANNE VERCORS

jednoj služavci

Hej, moju torbu, moj šešir!

Donesite mi obuću! ovamo ogrtač !

Nemam vremena da ručam s vama.

MAJKA

Anne?! Koliko dugo ćeš ostati tamo? Jednu, dvije godine? Više nego dvije godine?

ANNE VERCORS

Jednu — dvije godine. Da, toliko.

Prvi put ostavljam te, kućo moja!

Combernon, visoki dome!

Bdij dobro nad svim! Jacques će biti na mom mjestu. Evo ognjišta na kojem uvijek plamti vatra, evo velikog stola na kome sam davao hranu svojoj družini.

Sjednite svi! Posljednji ću vam put podijeliti hljeb.

On sjedne na čelo dugog stola, s Majkom zdesna. Svi sluge i služavke stoje, svako uz svoje mjesto.

Otac uzme kruh u ruke, prekriži ga nožem, prereže i pruži ga dalje da ga podijele Violaine i Mara. On sam zadrži za se mali komadić.

Zatim se okrene svečano prema Majci raširivši ruke.

Zbogom Elisabeth!

MAJKA

plačući u njegovu naručaju

Nećeš me više vidjeti.

ANNE VERCORS

tiše

Zbogom, Elisabeth.

Okrene se prema Mari i gleda je dugo i ozbiljno, a zatim joj pruži ruku.

Zbogom, Mara. Budi dobra!

MARA

poljubi mu ruku.

Zbogom, oče!

Šutnja. Anne Vercors, uspravan, gleda pred sebe kao da ne vidi Violaine koja stoji uza nj sva smućena. Na kraju se okrene prema njoj a ona mu baci ruke oko vrata, s licem na njegovim grudima zajeca.

ANNE VERCORS

kao da to nije primijetio, slugama.

Zbogom svima!

Uvijek sam vam bio pravedan. Tko tvrdi suprotno, laže.

Nisam kao drugi gospodari. Ali ja velim da je dobro, kad treba, i prekoravam kad je to potrebno.

Sada odlazim, a vi postupajte kao da sam ovdje.

Jer ću se vratiti. Vratit ću se u času kad me nećete očekivati.

Pruža ruku svakom pojedinom.

Dovedite mi konja!

Tišina.

Nagnuvši se nad Violainom koja ga još uvijek drži zagrljena.

Što je, malo moje dijete?
Ti si oca zamijenila za muža.

VIOLAINE

Jao, oče, jao!

On se blago otkine od nje.

MAJKA

Reci, kad ćeš se vratiti!

ANNE VERCORS

Ne mogu ti to reći.
Možda izjutra, možda u podne, kad se jede.
Možda u noći, probudit ću vas, čut ćete moje korake na putu.
Zbogom!

Iziđe.
Svi prisutni ostanu kao okamenjeni.
Jacques uzme ruku Violaine.
Iz daljine glas kukavice:

po dne!
po dne!
do lje!
do lje!

DRUGI ČIN

ŽENSKI GLAS S NEBA

s visine najvišeg tornja Monsanviergea:

Salve regina, mater misericordiae
Vita, dulcedo et spes nostra salve
Ad te clamamus exules filii Hevae
Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.
Eia ergo advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte
Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende
O clemens
O pia
O dulcis Virgo Maria

Duga stanka za vrijeme koje ostaje pozornica prazna.

Prvi prizor
Ulaze Majka i Mara

MARA

Što ti je rekla?

MAJKA

Polako. Vidjela si da je posljednjih dana izgubila svoju vedrinu.

MARA

Nikada nije mnogo govorila.

MAJKA

Ali se ne osmjehuje više. To me muči.

Kad bi to bilo radi Jacquinove odsutnosti — ali se on danas vraća.

A i otac je otputovao.

MARA

Je li to sve što si joj rekla?

MAJKA

Rekla sam joj to, i ono ostalo, a da ništa nisam postigla, točno onako kako si me poučila:

Jacquin i ti: da ga ljubiš, i sve ostalo,

I da ne valja činiti budalaštine i pustiti da stvari teku, to sam joj rekla i ponovila dva i tri puta,

A sada razbiti svadbu, koja kao da je već izvršena, protiv volje očeve.

Što će ljudi pomisliti?

MARA

A što ti je ona odgovorila?

MAJKA

Stala se smijati, a ja sam zaplakala.

MARA

Prisjest će joj smijeh!

MAJKA

Nije mi se svidio taj smijeh kod moje djevojčice i ja sam zaplakala.

I rekla: »Ne, ne, Violaine, dijete moje!«

A ona mi je, znakom ruke, bez riječi dala na znanje da želi ostati sama.

Oh! Kakve muke s djecom!

MARA

Pst!

MAJKA

Što je?

Žao mi je da sam to učinila.

MARA

Dobro! Vidiš li je dolje, na kraju vrta? Hoda iza stabala. Sad je iščeznula.

Tišina. Iz daljine zvuk roga.

MAJKA

Evo, Jaquin se vraća. Poznam zvuk njegova roga.

MARA

Udaljimo se.

One izlaze.

Drugi prizor
Ulazi Jacques Hury

JACQUES HURY
ogledavajući se
Ne vidim je.
Mada mi je poručila
Da me želi jutros vidjeti
Ovdje.
Ulazi Mara. Ona se približi Jacquesu na udaljenost od šest koraka i pokloni se svečanom ceremonioznošću.
Dobar dan, Mara!

MARA
Monseigneur, Vaša službenica!

JACQUES HURY
Kakva je to šala?

MARA
Ne dugujem li Vam štovanje? Niste li Vi gospodar imanja, iznad kojega je samo Bog, kao i kralj francuski i car Karlo Veliki?

JACQUES HURY
Rugajte se, ali to je ipak istina! Da, Mara, lijepo je to. Draga sestro, i suviše sam sretan!

MARA
Ja nisam Vaša d r a g a s e s t r a! Ja sam Vaša službenica jer tako mora biti.
Čovječe iz Brainea! Sine kmetske zemlje! Nisam Vaša sestra, Vi niste naše krvi!

JACQUES HURY
Ja sam suprug Violaine.

MARA
Vi to još niste.

JACQUES HURY
Bit ću sutra.

MARA
Tko to zna?

JACQUES HURY
Mara, ja sam zrelo promislio
I držim da ste onu priču koju ste mi neki dan ispričali — sanjali.

MARA
Kakvu priču?

JACQUES HURY
Ne pravite se iznenađeni.
Priču o graditelju i tajnom poljupcu u zoru.

MARA
Možda. Nisam dobro vidjela. No u mene su ipak dobre oči.

JACQUES HURY
Došapnuli su mi da je taj čovjek gubav.

MARA
Ne ljubim Vas, Jacques.

Ali Vi imate pravo da doznate sve. Na Monsanviergeu mora biti sve jasno i čisto jer je on monstranca za čitavo kraljevstvo.

JACQUES HURY

Sve će se učas razjasniti.

MARA

Lukavi ste i ništa Vam neće izmaći.

JACQUES HURY

Vidim bar da me ne ljubite.

MARA

Gle! Gle! Što sam rekla? Što sam rekla?

JACQUES HURY

Nisu svi ovdje Vašeg mišljenja.

MARA

Govorite li o Violaini? Rumenim se zbog te djevojčice.

Sramotno je tako se davati,

Dušu, put, srce, kožu, iznutra i izvana, sve do korijena.

JACQUES HURY

Ja znam da ona čitava pripada meni.

MARA

Da.

Kako je to lijepo rekao? Kako je siguran u ono što posjeduje! Brainard de Braine!

Samo su one stvari naše koje smo stvorili, osvojili ili dobili.

JACQUES HURY

Ali Vi ste mi, Mara, dragi, i ja nemam ništa protiv Vas.

MARA

Kao i sve ovdje, zar ne?

JACQUES HURY

Nisam ja kriv da niste muškarac i da sam ja preuzeo vaše imanje!

MARA

Kako je gord i spokojan! Gledajte ga kako ne može suzdržati smijeh!

Hajde, ne mučite se, smijte se!

Poznam dobro Vaše lice, Jacques.

JACQUES HURY

Ljutite se što me ne možete naljutiti.

MARA

Kao onoga dana kad je otac govorio,

Jedno Vam se oko smijalo, a drugo plakalo bez suza.

JACQUES HURY

Nisam li gospodar na lijepom imanju?

MARA

A otac je bio star, zar ne? Vi neke stvari znate bolje nego on?

JACQUES HURY

Svaki čovjek u svoje vrijeme.

MARA

Tako je, Jacques, Vi ste velik i lijep mladić.

Gle, kako se zarumenio.

JACQUES HURY

Ne mučite me.

MARA

Ipak, šteta.

JACQUES HURY

Što je šteta?

MARA

Zbogom Violainin supruže! Zbogom, gospodaru Monsanviergea, ha, ha!

JACQUES HURY

Dokazat ću Vam da to jesam.

MARA

Udomite se prije ovdje, brainski kmete!

On misli da je sve to ovdje njegovo, kao seljak, ali ćete doživjeti suprotno!

Kao seljak koji je sam sebi dovoljan i osjeća se sigurnim na visini svoga malog ravnog polja!

Ali Monsanvierge pripada Bogu i gospodar Monsanviergea je sluga Božji, koji nema ništa

Jer sve što dobiva, dobiva za drugoga.

To je pouka koja ovdje ide od oca na sina. Nema uzvišenije službe od naše.

Udahni duh svoga gospodara, seljačino prosta!

Krene k izlazu

Ah!

Violaine, kad sam je srela,

Poručila je nešto za Vas.

JACQUES HURY

Zašto mi to niste odmah rekli?

MARA

Čeka Vas kraj zdenca.

Treći prizor

JACQUES HURY

Zaručnice moja, kroz granje posuto cvijećem, zdravo!

Violaine govori izvana, nevidljiva.

Kako ste lijepi, Violaine!

VIOLAINE

Jacques! Dobar dan, Jacques!

Ah, kako Vas dugo nije bilo!

JACQUES HURY

Morao sam se osloboditi svega i prodati da bih bio sasvim slobodan

I konačno postao čovjek samo Monsanviergea

I Vaš.

— Čudesne li haljine!!

VIOLAINE

Obukla sam je za Vas. Govorila sam Vam o njoj. Ne prepoznajete li je?

To je redovnička odjeća Monsanviergea, nedostaje samo veo za molitve na koru,

Dopušteno im je da obuku đakonsku dalmatiku, jer su one same dio misne žrtve,

A žene Combernona smiju se njome odjenuti dva puta:

Prvi put na dan svojih zaruka.

Ulazi
Drugi put — na dan smrti.

JACQUES HURY
Dakle je istina — ovo je dan naših zaruka, Violaine?

VIOLAINE
Jacques, još ima vremena, mi još nismo vjenčani!
Ako ste htjeli samo učiniti zadovoljstvo mome ocu, vrijeme je još da se povučete, o nama se radi. Recite samo riječ; i ja Vas neću uzeti, Jacques.
Jer među nama još nema obećanja i ja ne znam da li Vam se još sviđam.

JACQUES HURY
Kako ste lijepi, Violaine! I kako je svijet u kojem ste Vi lijep.
Taj njegov dio koji je za mene sačuvan!

VIOLAINE
A Vi ste, Jacques, najbolji na svijetu.

JACQUES HURY
Je li istina da pristajete poći za mene?

VIOLAINE
Da, istina je, ljubljeni moj! Ja sam Vaša.

JACQUES HURY
Zdravo, ženo moja! Zdravo, slatka Violaine!

VIOLAINE
Lijepo je to čuti, Jacques!

JACQUES HURY
Nikada ne smije biti drugačije! Recite da nikada nećete prestati biti isti, anđeo koji mi je poslan.

VIOLAINE
I nikada ono što je moje neće prestati biti Vaše.

JACQUES HURY
A ja, Violaine...

VIOLAINE
Ne recite ništa. Ništa Vas ne pitam. Vi ste tamo — i to mi dostaje.
Zdravo, Jacques!
Kako je ovaj čas divan i ne tražimo više od toga.

JACQUES HURY
Sutra će biti još ljepše!

VIOLAINE
Sutra ću odložiti ovu divnu haljinu.

JACQUES HURY
Ali ćete biti tako blizu uza me da Vas neću moći vidjeti.

VIOLAINE
Sasvim blizu, zaista!

JACQUES HURY
A sutra ću pred očima sviju uzeti ovu kraljicu u svoj naručaj.

VIOLAINE

Uzmi je i ne daj joj da ode.
Ah, povedite svoju djevojčicu sa sobom, da je ne pronađu i ne pokušaju joj nauditi!

JACQUES HURY

Nećete li u tom času požaliti za svilom i zlatom?

VIOLAINE

Nisam li dobro uradila da sam se tako obukla za kukavno kratki sat?

JACQUES HURY

Ne, lijepi moj ljiljane, ne mogu te prestati gledati u tvojoj slavi.

VIOLAINE

O Jacques, recite mi još jednom da sam Vam lijepa!

JACQUES HURY

Da, Violaine!

VIOLAINE

Najljepša među ženama, i druge Vam ništa ne znače?

JACQUES HURY

Da, Violaine!

VIOLAINE

I da me ljubite jedino kao najkrhkiju zaručnicu, jadno biće koje Vam se predalo?

JACQUES HURY

Da, Violaine!

VIOLAINE

Koje Vam se predalo čitavim svojim srcem, Jacques, vjerujte, ne zadržavši za sebe ništa.

JACQUES HURY

A Vi, Violaine, zar mi ne vjerujete?

VIOLAINE

Vjerujem Vam, vjerujem Vam, Jacques! Vjerujem u Vas! Imam povjerenja u Vas, ljubljeni moj!

JACQUES HURY

Odakle onda taj izraz nemira i strave?
Pokažite mi svoju lijevu ruku.

Ona je pruža.

Mog prstena nema više.

VIOLAINE

Odmah ću Vam razjasniti, i bit ćete zadovoljni.

JACQUES HURY

Zadovoljan sam, Violaine. Imam povjerenja u Vas.

VIOLAINE

Ja sam više nego prsten, Jacques. Ja sam veliko bogatstvo.

JACQUES HURY

Eto, Vi još uvijek sumnjate u mene.

VIOLAINE

Jacques! Ja, zacijelo, ljubeći Vas ne činim nikakva zla. To je volja Božja i volja mog oca.

Sada sam Vama na teret! I tko zna hoćete li me moći obraniti i sačuvati?

Dovoljno je da Vam se sva predam a ostalo je Vaša briga a ne više moja.

JACQUES HURY

I tako ste se Vi predali meni, moj sunčev cvijete?

VIOLAINE

Da, Jacques.

JACQUES HURY

Tko Vas može oteti iz mog naručaja?

VIOLAINE

Ah, kako je svijet velik, a mi usamljeni u njemu!

JACQUES HURY

Jadno dijete, znam da Vam je otac otputovao

A ni ja nemam nikoga tko bi me poučio što mi je činiti — što je dobro a što zlo.

Treba da me ljubite, Violaine, kao što ja ljubim Vas.

VIOLAINE

Moj me je otac napustio.

JACQUES HURY

Ali sam ja, Violaine, ostao uz Vas.

VIOLAINE

Moja majka i sestra ne ljube me, a nisam im nanijela nikakva zla.

Ostao mi je samo ovaj veliki, strašni čovjek koga i ne poznajem.

On se pokrene, kao da je želi zagrliti.

Ona mu se hitro izmakne.

Ne dotičite me, Jacques!

JACQUES HURY

Jesam li gubav?

VIOLAINE

Jacques, moram govoriti s Vama, ah! kako je to teško!

Ne napuštajte me jer imam samo Vas!

JACQUES HURY

Tko Vam želi zlo?

VIOLAINE

Znajte što činite uzmete li me za ženu!

Dopustite da Vam govorim ponizno, gospodine Jacques

Vi što uzimate moju dušu i moje tijelo u svoju vlast iz ruku Božjih i moga oca, koji su ga stvorili.

I upoznajte miraz koji Vam donosim, koji nije kao miraz drugih žena

Nego sveta planina molitve danju i noću pred Bogom, kao žrtvenik s vječnim plamenom

I ta svjetiljka koja vječno gori, a na nama je da je nahranimo uljem.

Svjedok na našem vjenčanju nije čovjek, nego Bog od koga smo primili svoje leno

A on je Svemogući i Gospodin nad vojskama.

I ne obasjava nas lipanjsko sunce, nego sjaj njegova Lica.

JACQUES HURY

Violaine, ne, ja nisam ni klerik, ni redovnik, ni blaženik.

Niti sam crkvenjak ni laik Monsanviergea.

Imam zadatak i ja ću ga izvršavati.

A on je u tom da nahranim ptice što guču

I da ispunim košaru koja mi se svakog dana spušta s neba.

Tako je pisano. I to je dobro.

Dobro sam to razumio i stavio si u glavu, i ne trebam nikoga više o tome ispitivati.

I nije mi potrebno razumjeti stvari koje su iznad mene, i zašto su one svetice zazidane u svojim golubinjacima.

Nebo nebesnicima, a zemlja onima koji je obitavaju.

Jer žito ne raste samo po sebi, potreban mu je dobar ratar.

I ja mogu reći, a da se ne hvalim, da sam i ja to, i ni od koga ne trebam učiti, čak možda ni od Vašeg oca, jer je bio stariji i privržen svom načinu mišljenja

Svakome svoje — u tome jest pravednost.

A Vaš otac, dajući mi Vas

I Monsanvierge, znao je što čini i to je bilo pravo.

VIOLAINE

Ali ja Vas, Jacques, ne ljubim zato što je to pravo.

Pa i kad ne bi bilo pravo, možda bih Vas ljubila još više.

JACQUES HURY

Ne razumijem Vas, Violaine.

VIOLAINE

Jacques, ne silite me da govorim! Vi me toliko ljubite, a ja Vam mogu nanijeti samo zlo.

Ostavite me! Među nama ne može biti pravednosti! Samo vjera i milosrđe. Udaljite se dok je još vrijeme.

JACQUES HURY

Ne razumijem Vas, Violaine.

VIOLAINE

Ljubljeni moj, ne silite me da Vam otkrijem svoju veliku tajnu.

JACQUES HURY

Veliku tajnu, Violaine?

VIOLAINE

Da, tako veliku da u njoj sve nestaje i Vi nećete više prositi moju ruku.

JACQUES HURY

Ne razumijem Vas.

VIOLAINE

Nisam li dovoljno lijepa u ovom času, Jacques? Što želite više?

Što se traži od cvijeta

Nego da bude lijep i da miriše na časak, jadni cvijet, a onda je kraj.

Nisam li dovoljno lijepa? Da li nešto nedostaje? Ah! Gledam tvoje oči, ljubljeni moj! Ima li

nešto u tebi što me ovoga časa ne ljubi i ne vjeruje mi?

Zar ti moja duša nije dovoljna? Uzmi je i ja sam još ovdje i izdišem je iz korijena da bi pripala tebi!

Za smrt je dovoljan tren, a smrt jednoga u drugome

Neće nas uništiti više no ljubav, a i zar je potrebno živjeti kad smo već mrtvi?

Što hoćeš učiniti sa mnom? Bježi, udalji se! Zašto me hoćeš uzeti za ženu? Zašto hoćeš?

Uzeti ono što pripada Bogu samome?

Božja je ruka položena na mene i ne možeš me obraniti!

O Jacques, mi nećemo biti supruzi na ovom svijetu!

JACQUES HURY

Violaine, kakve su to čudne, nježne i gorke riječi? Kakvim me to zakučastim i mračnim putevima vodite?

Vi kao da me želite iskušati i igrate se sa mnom jer sam prost, neobrazovan čovjek.

Ipak, Violaine, kako ste lijepi! No ja se bojim jer Vas vidim u odjeći koja me zbunjuje!

Jer to nije haljina žene nego odjeća službenika na oltaru

Onoga koji pomaže svećeniku, s otvorenim bokovima i slobodnim rukama!

Ah vidim, to je duh Monsanviergea koji boravi u Vama, a Vi ste najuzvišeniji cvijet izvan tog zapečaćenog vrta!

O ne okrećite mi to lice koje nije više od ovoga svijeta! To nije više moja mila Violaine.

Dosta je anđela koji služe nebesima!

Smilujte se meni, čovjeku bez krila i ja ću se radovati drugarici, koju mi je Bog poklonio i čiji sam dah slušao kad mi je glavu položila na rame.

Slatka ptico, nebo je divno, ali je divno biti zarobljen!

Divno je nebo, ali je divno i dostojno Boga samoga ljudsko srce ispunjeno, bez ostatka.

Ne oduzimajte mi svoga lica!

Ja sam, bez sumnje, čovjek bez mudrosti i ljepote.

Ali Vas ljubim, anđele moj, moja čista, moja draga!

VIOLAINE

Dakle sam Vas uzalud upozoravala i Vi me hoćete uzeti za ženu i nećete odustati od svoje namjere?

JACQUES HURY

Da, Violaine.

VIOLAINE

Uzmete li me za ženu, postajemo samo jedna duša i jedno tijelo i ništa nas više ne može razdvojiti.

JACQUES HURY

Da, Violaine.

VIOLAINE

Htjeli ste!

Nema dakle razloga da zadržavam za se i unaprijed čuvam

Tu veliku, neizrecivu tajnu.

JACQUES HURY

Opet tajnu, Violaine?

VIOLAINE

Da, veliku, Jacques, zaista
I da bi Vaše srce bilo zadovoljeno
I da me ne biste više ništa pitali,
I da se nikad više ne bismo rastajali
Tako duboku objavu
Ni život, Jacques, ni pakao, ni samo nebo
Ne mogu zaustaviti, niti će ikada moći zaustaviti
Časa u kojem sam Vam je otkrila
U užarenoj peći tog strašnog sunca od čijeg blijeska ne možemo gotovo razaznati našeg lica!

JACQUES HURY

Govori dakle.

VIOLAINE

Recite mi još jednom da me ljubite.

JACQUES HURY

Ljubim Vas!

VIOLAINE

I da sam Vaša odabranica i Vaša jedina ljubav.

JACQUES HURY

Moja odabranica i moja jedina ljubav.

VIOLAINE

Upoznaj dakle plamen koji me sažiže!
Upoznaj to meso koje si toliko ljubio!
Priđite bliže k meni.

Pokreću se.

Još bliže! Sasvim blizu! Sjednite na ovu klupu.

Šutnja

I dajte mi svoj nož.

On joj pruži nož. Ona zareže u tkaninu na svom boku, na mjestu gdje je srce ispod lijeve dojke, i nagnuta prema njemu, otvorivši prorez rukama, pokazuje mu svoju put, na kojoj se pojavila prva mrlja gube. Šutnja.

JACQUES HURY

odvrativši lice

Vratite mi nož.
Violaine, ne varam li se? Kakav je to srebren cvijet urezan u Vašu put?

VIOLAINE

Ne, niste se prevarili.

JACQUES HURY

To je bolest? To je bolest, Violaine?

VIOLAINE

Da, Jacques.

JACQUES HURY

Guba!

VIOLAINE

Vas je teško uvjeriti.
Morali ste vidjeti da biste vjerovali.

JACQUES HURY

Koja je guba odvratnija,
Guba duše ili guba tijela?

VIOLAINE

Ne znam ništa o onoj prvoj. Poznam samo ovu na tijelu i ta je dovoljno strašna.

JACQUES HURY

Gle, ti ne poznaješ druge, prokletnice!

VIOLAINE

Nisam prokletnica.

JACQUES HURY

Bestidnice, prokletnice,
Proklete duše i tijela!

VIOLAINE

Vi me dakle ne prosite više, Jacques?

JACQUES HURY

Ne rugaj se, kćeri đavla!

VIOLAINE

Takva je ta velika ljubav koju ste gajili prema meni?

JACQUES HURY

Takav je ljiljan koji sam izabrao.

VIOLAINE

Takav je čovjek koji je došao na mjesto moga oca.

JACQUES HURY

Takav je anđeo kojega mi je poslao Bog.

VIOLAINE

»Oh, tko će nas odvojiti jedno od drugoga? Ljubim te, Jacques, ti ćeš me braniti, i ja znam da se u tvom naručaju nemam čega bojati.«

JACQUES HURY

Ne rugaj se tim strašnim riječima.

VIOLAINE

Reci
Da li sam prekršila zadanu riječ? Zar ti nije bila dovoljna moja duša? Zar ti je dodijalo moje tijelo?

Zar ćeš odsele zaboraviti Violainu i srce koje ti je otkrila?

JACQUES HURY

Udalji se od mene!

VIOLAINE

O, ja sam dovoljno daleko od tebe, Jacques, ne trebaš se bojati.

JACQUES HURY

Da, da,
Mnogo dalje no što si bila od one lopovske svinje!
Tog zidara kostiju u smrdljivom mesu.

VIOLAINE

Govorite li to Vi o Pierre de Craonu?

JACQUES HURY

Da, o njemu govorim, a on Vas je poljubio u usta.

VIOLAINE

Tko Vam je to rekao?

JACQUES HURY

Mara Vas je vidjela svojim očima.

I rekla mi sve, kako joj je bila i dužnost,
A ja, bijednik, nisam vjerovao.
Hajde, reci! Reci dakle! Je li to istina? Reci da je istina!

VIOLAINE

Istina je, Jacques.
Mara uvijek govori istinu.

JACQUES HURY

I je li istina da Vas je poljubio u lice?

VIOLAINE

Istina je.

JACQUES HURY

O prokletnice! Zar je plamen pakla imao toliku čežnju za tobom da te je tako okaljao još za života?

VIOLAINE

vrlo tiho

O ne prokletnica
Nego slatka, slatka Violaine! Slatka, slatka Violaine!

JACQUES HURY

I Vi ne niječete da Vas je taj čovjek imao i posjedovao?

VIOLAINE

Ništa ja ne niječem. Jacques.

JACQUES HURY

Ali ja te još uvijek ljubim, Violaine. Oh, to je previše okrutno! Reci nešto, ma i ne imala što reći, i ja ću ti vjerovati! Govori, zaklinjem te! Reci da to nije istina!

VIOLAINE

Ne mogu odjednom postati sva crna, Jacques, ali za nekoliko mjeseci, za nekoliko mjeseci
Nećete me više prepoznati.

JACQUES HURY

Recite da sve ovo nije istina.

VIOLAINE

Mara uvijek govori istinu, a taj ste cvijet na meni vidjeli.

JACQUES HURY

Zbogom, Violaine!

VIOLAINE

Zbogom, Jacques.

JACQUES HURY

Recite što namjeravate učinite, bijednice?

VIOLAINE

Svući ću ovu haljinu. Ostaviti ovu kuću. Izvršiti zakon. Pokazati se svećenicima. Otići...

JACQUES HURY

Kamo?

VIOLAINE

Na mjesto koje je određeno za ljude moje vrsti.
U zaklonište Géyn.

JACQUES HURY

Kada to?

VIOLAINE

Danas. Još večeras.

Duga šutnja.

Ne može se ništa drugo učiniti.

JACQUES HURY

Treba izbjeći sablazan.

Presvucite se i odjenite se za putovanje, a ja ću Vam reći kako da se vladate.

Oboje iziđu.

Četvrti prizor

Čitav taj prizor može biti igran, tako da publika prati samo pokrete, a da ne razumije riječi.

MARA

ulazeći, živahno:

Dolaze ovamo. Mislim da se svadba razbila. Čuješ li me?

Šuti,

I ne reci ni riječi.

MAJKA

Kako?

O zlobnice! O podlice! Uspjela si u onome što si htjela!

MARA

Pusti neka stvari teku. To je pitanje časa. I tako nikako

Ne bi došlo do svadbe. Jer mene,

Mene je morao uzeti a ne nju. To će i za nju biti bolje. I treba da bude tako. Čuješ li?

I šuti!

MAJKA

Tko ti je to rekao?

MARA

Zar je potrebno da mi netko nešto veli? Sve sam vidjela na njihovim licima. Odmah sam ih uhvatila. Začas mi je sve bilo jasno.

A jadni Jacques pobuđuje u meni samilost.

MAJKA
Žalim ono što sam rekla!

MARA
Ti nisi ništa rekla, ne znaš ništa, šuti!
A ako ti oni budu nešto rekli, bilo što ti pričali,
Govori kao i oni, čini ono što budu oni htjeli.
Ne može se tu ništa drugo učiniti.

MAJKA
Nadam se da će to biti za neko dobro.

Peti prizor

Ulaze Jacques Hury, a zatim Violaine, sva u crnini u haljini za putovanje.

MAJKA
Što je, Jacques? Što je, Violaine?
Zašto si se odjenula kao da ćeš na put?

VIOLAINE
Ja i namjeravam otputovati.

MAJKA
Otputovati? Zar i ti?
Jacques! Što se to dogodilo među vama?

JACQUES HURY
Ništa se nije dogodilo.
Ali, Vi znate da sam bio u posjetu kod svoje majke u Braineu i da sam se upravo od nje vratio.

MAJKA
I onda?

JACQUES HURY
Znate da je stara i da želi vidjeti i blagosloviti
Snahu prije no što umre.

MAJKA
Zar ne može pričekati vjenčanje?

JACQUES HURY

Bolesna je i ne može čekati.
Vrijeme je žetve kad je toliko posla
Nije zgodno za pirovanje.
Upravo smo govorili o tome Violaine i ja,
I odlučili da je najbolje odložiti i pričekati
Jesen.
A do tada će ona biti u Braineu kod majke.

MAJKA

Je li to tvoja volja, Violaine?

VIOLAINE

Da, majko.

MAJKA

Što!? Zar namjeravaš otputovati još danas?

VIOLAINE

Još večeras.

JACQUES HURY

Ja ću je ispratiti.

Vrijeme leti a djelo nas goni, sad je mjesec kosidbe i žetve. I tako sam bio predugo odsutan.

MAJKA

Ostani, Violaine, ne ostavljaj nas sad i ti!

VIOLAINE

To je na kratko vrijeme, majko!

MAJKA

Obećaješ li to?

JACQUES HURY

Na kratko vrijeme, a kad dođe jesen,
Bit će opet uz nas, da nas više ne ostavi.

MAJKA

Oh, Jacques, zašto dopuštaš da ode?

JACQUES HURY

Vjerujete li da meni nije teško?

MARA

Majko, ono što vele njih dvoje — razumno je.

MAJKA

Teško je vidjeti kako te tvoje dijete napušta.

VIOLAINE

Ne tugujte, majko!

Što i da pričekamo nekoliko dana? To je vrlo malo vremena.

Nisam li sigurna u Vašu ljubav? I u Marinu? I u ljubav Jacquesa, moga zaručnika?

Nije li tako, Jacques? On je moj kao što sam ja njegova i ništa nas više ne može razdvojiti! Pogledajte me, Jacques, dragi. Vidite li kako plače gledajući me gdje odlazim!

Nije ovo čas za plač, majko! Nisam li lijepa, mlada, od svih ljubljena?

Otac mi je otputovao, istina je, ali mi je ostavio zaručnika najnježnijega, prijatelja koji me nikada neće napustiti.

Nije, dakle, vrijeme za plač, nego za radost. Oh, draga majko, kako je život lijep i kako sam sretna!

MARA

Jacques, što Vi velite na to? Vi ne izgledate tako radosni.

JACQUES HURY

Nije li prirodno da sam tužan?

MARA

Gle! To je rastanak od tek nekoliko mjeseci.

JACQUES HURY

Predug za moje srce.

MARA

Čuj, Violaine, kako je to lijepo rekao!

Što, sestro, zar ste i Vi žalosni? Nasmiješite se svojim ljupkim osmijehom! Podignite modre oči koje je naš otac toliko volio. Pogledajte, Jacques! Pogledajte svoju ženu kako je lijepa kad se smiješi!

Nitko Vam je neće uzeti! Kako će biti tužno u ovoj kući bez toga malog sunca!

Ljubite nam je jako, zločesti čovječe! Recite joj da bude hrabra.

JACQUES HURY

Hrabro, Violaine!

Vi mene niste izgubili, mi nismo izgubljeni jedno za drugo!

Vidite li da ne sumnjam u Vašu ljubav, sumnjate li Vi u moju?

Sumnjam li ja u Vas, Violaine? Ne ljubim li Vas Violaine? Nisam li siguran u Vas

Violaine?

Govorio sam o Vama svojoj majci. Pomislite kako će biti sretna da Vas vidi

Gorko je ostaviti roditeljsku kuću. Ali tamo, gdje ćete biti, čeka Vas siguran zaklon i nitko ga neće povrijediti.

Ni za svoju ljubav, ni za svoju čistoću, draga Violaine, ne trebate se bojati.

MAJKA

To su lijepe riječi

No ipak ima u njima nešto, a i u onima koje si mi uputila, dijete moje.

Nešto čudno što mi se ne sviđa.

MARA

Ne vidim ništa čudno, majko.

MAJKA

Violaine, ako sam ti ovaj čas zadala bol,
Zaboravi da sam ti to rekla.

VIOLAINE

Niste mi zadali bol, majko.

MAJKA

Dopusti mi, da te zagrlim.

Ona raširi ruke

VIOLAINE

Ne, majko.

MAJKA

Zašto ne?

VIOLAINE

Ne.

MARA

Violaine, to je zlo! Bojiš li se našeg dodira? Zašto postupaš s nama kao da smo gubave?

VIOLAINE

Zavjetovala sam se.

MARA

Kako zavjetovala?

VIOLAINE

Da me nitko neće dodirnuti.

MARA

Do tvoga povratka?

Tišina. Ona obori glavu.

JACQUES HURY

Ostavite je. Ne vidite li kako trpi.

MAJKA

Udaljite se načas.

Mara i Jacques izidu.

Zbogom, Violaine!

Nećeš me prevariti, dijete moje, nećeš prevariti majke, koja te je rodila.

Tvrdo je to što ti rekoh, ali pogledaj me, ja trpim i stara sam.

Ti, ti si mlada, i zaboravit ćeš.

Moj me muž ostavio i eto kako se moje dijete odvraća od mene...

Vlastita je bol ništavna, ali bol koju nanosimo drugima,

Zagorčava hljeb.

Misli na to, janje moje žrtveno, i reci sama sebi: Nikad nisam nikome nanijela takve boli.

Savjetovala sam te kako sam najbolje umjela! Ne zamjeri mi, Violaine, spasi svoju sestru, zar ćeš dopustiti da propadne?

Dobri je Bog uza te i nagradit će te za to.

To je sve. Nećeš više vidjeti mog starog lica. Bog bio s tobom.

Nećeš me zagrliti, ali ja te barem smijem blagosloviti, slatka, slatka Violaine!

VIOLAINE

Da, majko! Da, majko!

Klekne, a majka učini znak križa nad njenom glavom.

JACQUES HURY

vraćajući se

Hajde, Violaine, vrijeme je.

MARA

Idi, i moli se za nas.

VIOLAINE

zavapi

Ostavljam ti svoje haljine, Mara, i sve svoje imanje!

Ne plaši se, znaš da ništa nisam dodirnula.

Nisam ušla u tu sobu.

— Oh! Oh! moja jadna vjenčanica, kako je bila lijepa!

Ona zalomi rukama kao da traži oslonac.

Svi ustuknu pred njom.

Zatim izlaze za Jacquesom teturajući.

TREĆI ČIN

Prvi prizor

Pokrajina Chevoche. Badnjak. Seljaci, muškarci, žene i djeca zaposleni su na radu u šumi. U sredini vatra, nad njom obješen kotao.

S obje strane scene po jedna gorostasna lutka od slame, s nekom vrsti tunike od bijela platna i s crvenim križem na prsima, s bačvicom umjesto glave s nazupčanim rubom poput krune, s glomaznim crvenim licem: na ustima im je duga truba koju drži poput ruke zabijena daščica.

Sumrak. Zemlja i nebo u snijegu.

NAČELNIK CHEVOCHEA

Evo. Kralj može doći.

JEDAN RADNIK

Može doći smjesta. Mi smo svoj zadatak dobro izvršili.

NAČELNIK CHEVOCHEA

ogledavajući se zadovoljan

Vrlo lijepo! I kada ste se svi vi, koliko vas ima, prihvatili posla: muževi, žene pa i djeca,

A uz to je ovo bio najodvratniji dio, kroz prljavštinu, trnje i močvaru,

Ni zlobnici iz Bruyèrsa nisu nas u tome mogli spriječiti.

JEDAN RADNIK

Na tom su putu ponešto i zaboravili: pramenove kose, krhotine zubi i nešto svojih stvari.

smiju se.

ŠEGRT

pedantno, neugodno kričavim i prodornim glasom. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini et erunt prava in directa et aspera in vias planas.

Zaista, dobro ste radili. Čestitam vam, dobri ljudi. To kao da je put za Tijelovo.

(pokazujući lutke)

A tko su, gospodo, ove dvije lijepe i naočite osobe?

JEDAN RADNIK

Nisu li lijepi? Kum Vincent, stara pijanica, učinivši ih, reče da je to kralj Etiopije i njegova žena Bellotte.

dobaci im poljubac

ŠEGRT

Ja sam pomislio da su to Gog i Magog.

NAČELNIK CHEVOCHEA

To su dva anđela Chevochea koji su došli da pozdrave svoga kralja.

Kad bude prošao, bacit ćemo ih u vatru.

— Slušajte!

Svi osluškuju.

JEDAN RADNIK

O, to još nije on. Čuli bismo zvona iz Bruyèresa.

DRUGI RADNIK

Neće stići ovamo prije ponoći. Ručao je u Fismeu.

TREĆI RADNIK

Ovdje ćemo ga moći dobro vidjeti. Ne mičem se s ovog mjesta.

ČETVRTI RADNIK

Imaš li što za jelo, Perrot? U mene je samo komadić zaleđenog kruha.

NAČELNIK

Ne bojte se. Četvrtina svinje je u kotlu i odstrijeljen srndać;
Tri vijenca krvavica, krumpiri i bačvica vina s Marne.

ŠEGRT

Ostajem s vama.

JEDNA ŽENA

To je dobar mali Božić

ŠEGRT

Upravo su na Božić krstili kralja Klodviga u Rheimsu.

DRUGA ŽENA

A ovog se Božića vraća naš kralj Charles na krunisanje.

TREĆA ŽENA

To bje prosta cura koju posla Bog
Da ga vrati natrag do ognjišta svog.

ČETVRTA ŽENA

Ivana je ime njoj

PETA ŽENA

Pastirici običnoj!

ŠESTA ŽENA

Rođena je u Bogojavljenjskoj noći!

SEDMA ŽENA

I otjerala je Engleze koji su opsjedali Orléans!

JEDAN RADNIK

I isto će ih tako otjerati iz čitavog kraljevstva. Amen.

DRUGI RADNIK

zebući

Božić! Ki! Ki! Ki! Ki. Kako je hladno!

Zamata se u svoj ogrtač

JEDNA ŽENA

Gledajte dobro na malog čovjeka u crvenom, kraj kralja. To je ona.

DRUGA ŽENA

Na velikom crnom konju.

PRVA ŽENA

Još prije šest mjeseci pasla je krave kod svog oca.

DRUGA ŽENA

A sada nosi zastavu s izvezenim Isusovim imenom.

JEDAN RADNIK

A Englezi bježe pred njom kao miševi.

DRUGI RADNIK

Neka se čuvaju zli Burgonjci iz Saponaya!

TREĆI RADNIK

Stići će u Rheims u zoru.

ČETVRTI RADNIK

Što rade oni tamo?

ŠEGRT

Dva zvona katedrale, Baudon i Baude,

Zazvonit će Gloriju u ponoć i neće prestati slaviti do dolaska Francuza

Svi će čuvati plamen svijeće do jutra.

Očekuju da će kralj stići na zornicu u kojoj će se čitati »Lux fulgebit«.

Sav će mu kler izići u susret, tri stotine svećenika s nadbiskupom pod zlatnom mitrom i redovnici; gradonačelnik s vijećnicima i komunarima.

Kako će biti divno kad narod zapjeva Božiću u snježno, sunčano jutro!

I kažu da će kralj sjašiti s konja i ući u svoj grad, jašući na magarcu, kao ono naš Spasitelj.

NAČELNIK

Kako to da niste ostali ondje?

ŠEGRT

Moj me je majstor Pierre de Craon poslao ovamo po pijesak.

NAČELNIK

Što! Zar on sada ondje radi?

ŠEGRT

On veli da je vrijeme vrlo kratko.

NAČELNIK

Kako bolje upotrijebiti vrijeme nego gradnjom puta kao što je naš.

ŠEGRT

On veli da nije njegov poziv da gradi puteve kralju, nego obitavališta Bogu.

NAČELNIK

Čemu Rheims, ako kralju nema puta do njega?

ŠEGRT

Čemu put, ako na njegovu kraju nema crkve?

NAČELNIK

On nije dobar Francuz...

ŠEGRT

Za nj postoji samo njegov poziv. Tko se kod nas bavi politikom, nagarave mu nos.

NAČELNIK

Zar nakon deset godina rada još nije dovršio svoju Justice?!

ŠEGRT

Ipak. Kamenje je isklesano, a skela stoji; samo zvonik raste još uvijek.

NAČELNIK

Govore da je gubav.

ŠEGRT

To nije istina. Vidio sam ga sasvim nagog kad

se proteklog ljeta kupao u Aisni kod Soissonsa. To mogu reći!
Put mu je zdrava kao u djeteta.

NAČELNIK
Pa ipak čudno. Zašto se tako dugo skrivao?

ŠEGRT
To je kleveta!

NAČELNIK
Znam, iskusniji sam od Vas. Ne ljutite se, mladiću. Nije važno da li je netko bolestan na tijelu.
Ono što radi nije od njegova tijela.

ŠEGRT
Dobro da Vas ne čuje. Sjećam se kako je kaznio jednog od nas koji je duže vremena u svom uglu crtao.
Poslao ga je da čitav dan na skeli dodaje zidarima žbuku i kamen,
Rekavši mu da će uvečer upoznati dvije stvari bolje nego učeći pravila i crtanje: teret koji čovjek može ponijeti i visinu svoga tijela.
I kako milost Božja umnaža svako naše dobro djelo,
I poučio nas je o onome što se naziva »ugaonik hrama« i kuća Božja kojoj svaki čovjek pridonosi ono što može,
Svojim je tijelom njenim tajnim temeljem;
I što je palac i dlan, lakat i raspon pruženih ruku i krug njima učinjen,
I stopalo i korak,
I kako to nije nikada isto,
Mislite li da je tijelo bilo tuđe ocu Noi kad je gradio arku? Zar nije važno

Koliki je potreban broj koraka od vratiju do oltara, i visina do koje podižemo pogled, i broj duša koje treba da stanu u obje crkvene lađe?
Jer neznabožački umjetnik izgradio je sve izvana, a mi iznutra poput pčela.
I ako što duša stvara za tijelo: ništa ne ostaje mrtvo, sve živi.
To je djelovanje Milosti.

NAČELNIK
Mladić zna govoriti,

JEDAN RADNIK
Brblja kao svraka, pun riječi svog majstora.

ŠEGRT
Govorite s poštovanjem o Pierre de Craonu.

NAČELNIK
On je zaista građanin Rheimsa i zovu ga Majstor Šestara.
Kao što su nekada nazivali mastora Loysa — Majstorom Ravnala.

DRUGI RADNIK
Baci drva na vatru, Perrot, opet počinje sniježiti.

Zaista. Noć se sasvim spustila. Mara, u crnini, noseći neki zamotak pod ogrtačem.

MARA
Jeste li vi ljudi iz Chevochea?

NAČELNIK
Mi smo.

MARA
Hvaljen bio Isus Krist.

NAČELNIK

Uvijeke.

MARA

Je li ovdje špilja Géyn?

NAČELNIK

Tamo, gdje obitava gubavica?

MARA

Da.

NAČELNIK

To nije sasvim kod nas, ali je u blizini.

JEDAN RADNIK

Hoćete li vidjeti gubavicu?

MARA

Da.

JEDAN ČOVJEK

Ne možete je vidjeti; ona je uvijek pokrivena, kako je to propisano.

DRUGI ČOVJEK

I dobro je propisano! Nemam nikakve želje da je vidim.

MARA

Je li već dugo kod vas?

ČOVJEK

Već je osam godina i kamo sreće da je nema...

MARA

Da li je nekome nanijela zlo?

ČOVJEK

To ne, ali je odvratno imati takvu gamad u blizini.

NAČELNIK

A općina je obavezna da je hrani.

MARA

Zar ona živi u šumi potpuno sama, kao zvijer?

ČOVJEK A

Gle, gle, kako ste Vi dobri! Treba Vam samo da dobijete bolest!

ČOVJEK B

Dolazi joj svećenik s vremena na vrijeme da joj odsluži misu.

ČOVJEK C

Ali ne ulazi k njoj, ne bojte se! Napravili su joj izvana neku vrst... Kako se ono kaže?... neku vrst propovjedaonice.

Ona se njome služi da drži propovijedi šumskim životinjama.

MARA

Što veli?

JEDNA ŽENA

Nevjerojatno, ali istinito. Kao što Vam rekoše, ona propovijeda srnama i zečevima na mjesečini.

To je naš bijedni Thinaud vidio kad se jednom noću vraćao sa sajma u Coincyju.

DRUGA ŽENA

Pričao je da su zečići uspravno sjedili na svojim repićima u krugu i slušali.

TREĆA ŽENA

Lisac je bio ceremonijar a veliki bijeli vuk sakristan.

ČOVJEK B

Krasno je takvo što imati u općini.

NAČELNIK

A općina je obavezna da je hrani ispod cijene.

ČOVJEK A

Gle, u ova tri dana, od kada gradimo put, zaboravili smo joj donijeti hranu.

JEDNA ŽENA

Što hoćete od te žene?

Ona ne odgovori nego ostane nepomična gledajući u vatru.

Vi kao da nosite dijete u naručaju.

DRUGA ŽENA

Hladno je za šetnju s djetetom u ovo doba.

MARA

Njoj nije hladno.

Tišina. U mraku, između stabala čuje se klepet drvene klepetaljke.

STARICA

Eno! Čujete li, upravo klepet? Sveta Djevice, šteta što nije mrtva!

JEDNA ŽENA

Došla je po jelo. Ne bojte se da će na to zaboraviti!

JEDAN ČOVJEK

Kakva šteta hraniti ovakvu strvinu.

DRUGI ČOVJEK

Dobaci joj nešto. Neka nam ne pristupa. Samo bi nam još trebala ta pošast.

TREĆI RADNIK

Ne mesa, Perrot! Post je! Badnjak!

Smiju se.

Dobacite joj koru smrznuta kruha. To je dosta dobro za nju.

ČOVJEK

viče

Hej, nakazo! Hej Ivanko, velim ti! Hej glodalice!

Vidi se crna prilika gubavice u snijegu.

Mara je gleda.

Drž'!

Dobaci joj velikim zamahom komadić kruha.

Ona se sagne, pokupi ga i udalji se. Mara krene za njom.

Kamo ide?

DRUGI ČOVJEK

Hej, ženo! Ehej! Kamo ćete, što namjeravate?

Obje se udaljuju. Zavjesa se načas spusti. Violaine, umotana i udarajući klepetaljkom, prelazi proscenijem, a za njom Mara.

Drugi prizor

Za dekor služi isti onaj kao u drugim činovima, samo bez stepeništa. U gornjoj je niši obješeno zvono a u donjoj postavljen jedan razbijeni kip.

Sprijeda neka vrst estrade, prilično široke, s nekoliko stepenica. Na njoj veliki drveni križ sa sjedalom.

Isto tako sprijeda propovjedaonica (stalak za čitanje), nad njim zublja učvršćena s tri kamena.

VIOLAINE

Tko je ovdje,

Tko se ne boji pridružiti svoje korake koracima gubavice?

Znate li da je moja blizina pogibeljna a moj dah kužan?

MARA

Ja sam to, Violaine.

VIOLAINE

O glasu, koji tako davno nisam čula! Jeste li to Vi, majko moja?

MARA

Ja sam to, Violaine.

VIOLAINE

To je Vaš glas, pa ipak nekako tuđ. Dopustite da zapalim vatru jer je ovdje vrlo hladno. I ovu zublju.

Ona zapali vatru iz ugljevlja i suhe trave pomoću žerave, koju čuva u loncu, a na njoj zublju.

MARA

Ja sam to, Violaine, Mara, tvoja sestra.

VIOLAINE

Draga sestro, zdravo! Kako je lijepo da si došla! Ali, ne bojiš li me se?

MARA

Ne bojim se ničega na svijetu.

VIOLAINE

Kako je tvoj glas postao sličan glasu naše majke!

MARA

Violaine, naše drage majke nema više.

Tišina.

VIOLAINE

Platno koje je sama tkala za svoj pokrov?...

MARA

Ne brini, umotali smo je u nj.

VIOLAINE

Jadna mama! Neka joj Bog primi dušu.

MARA

Ni otac se još nije vratio.

VIOLAINE

A vas dvoje?

MARA

Dobro je.

VIOLAINE

Je li kod kuće sve onako kako želite?

MARA

Sve je dobro.

VIOLAINE

Znam da ne može biti drugačije
Za Jacquesa i tebe.

MARA

Da znaš što smo učinili! Imamo tri nova pluga.
Ti Combernon ne bi više prepoznala.
A stare ćemo zidine srušiti,
Sada kad se kralj vratio.

VIOLAINE

Jeste li sretni zajedno, Mara?

MARA

Da, sretni smo. On me ljubi
Kao što ja ljubim njega.

VIOLAINE

Hvaljen budi Bog.

MARA

Violaine!
Ne vidiš li što nosim u naručaju?

VIOLAINE

Ne vidim.

MARA

Podigni veo.

VIOLAINE

Pod njime je drugi.

MARA

Slijepa si?

VIOLAINE

Nemam više očiju.
Samo duša drži to propalo tijelo.

MARA

Slijepa.
Kako hodaš tako sigurno?

VIOLAINE

Čujem.

MARA

Što čuješ?

VIOLAINE

Kako stvari postoje sa mnom.

MARA

iz dubine

A mene, Violaine, čuješ li mene?

VIOLAINE

Bog mi je dao um
On, koji je uvijek uz nas.

MARA

Čuješ li me, Violaine?

VIOLAINE

Jadna Mara.

MARA

Čuješ li me, Violaine?

VIOLAINE

Što hoćeš, draga sestro?

MARA

Smrdljiva gubavko, došao je čas da hvališ svog Boga.

VIOLAINE

Slava mu, dakle, jer noćas nam pokloni On Sina svoga.

MARA

Lako je sveticom biti kad nam je gubom sve dano.

VIOLAINE

Svetica nisam, stoga mi to nije znano.

MARA

Ti vapiš k Bogu kad za te već ničega nije.

VIOLAINE

Bar sada, u takvom času, On prisutnost svoju ne krije.

MARA

Možda, tko zna?! Violaine, da li On ulazi u tvoj vrt?

VIOLAINE

Tu, gdje sam ja, zakazuje život, ali ne i smrt.

MARA

Bogohulnice, toliko si sigurna u svoj spas?

VIOLAINE

U Njegovu dobrotu! Već davno čuh Njegov glas.

MARA

Zar ti si primjer Dobrote Njegove — ti koja ulijevaš stravu?

VIOLAINE

Vjerujem Bogu i Volji sam višnjoj ja prignula glavu.

MARA

Što znaš o Njemu? On je nevidljiv i očito za te ne mari.

VIOLAINE

On nije za me više nevidljiv no sve ostale stvari.

MARA

nježno

Je li s tobom, golubice moja? Zar te on ljubi?

VIOLAINE

Kao i sve bijednike, prosjake što se rastaču u gubi.

MARA

Njegova je ljubav velika, zacijelo!

VIOLAINE

Kao ljubav plamena koji sažiže deblo cijelo.

MARA

Za pokornost tvoju on te gadno okuži!

VIOLAINE

Ne gorče no što sama zasluži.

MARA

A onaj kome si žrtvovala svoje tijelo, zaboravio je na te.

VIOLAINE

Nisam žrtvovala svoje tijelo!

MARA

Slatka Violaine! Lažljiva Violaine! Nisam li te vidjela kako nježno cjelivaš Pierre de Craona onog lijepog lipanjskog jutra?

VIOLAINE

Ti si vidjela sve. Ništa se drugo nije dogodilo.

MARA

Zašto si ga tako čuvstveno poljubila?

VIOLAINE

Jadnik, bio je gubav, a ja sam toga jutra bila tako sretna!

MARA

Potpuno nedužno, zar ne?

VIOLAINE

Kao kad mala djevojčica cjeliva nesretnog dječačića.

MARA

Zar da u to vjerujem, Violaine?

VIOLAINE

To je istina.

MARA

Nećeš li još ustvrditi da si mi Jacquesa dragovoljno prepustila?

VIOLAINE

Ne, ja sam ga ljubila! Nisam tako dobra.

MARA

Zar je trebalo da te ljubi ovako gubavu?

VIOLAINE

Nisam to očekivala.

MARA

Tko bi ljubio gubavicu?

VIOLAINE

Moje je srce čisto!

MARA

Ali što je Jacques znao o tome? On te je smatrao prestupnicom.

VIOLAINE

Naša mi je majka rekla da ga ljubiš.

MARA

Pa što, nećeš li reći da si gubu dobila od nje.

VIOLAINE

Bog me je pretekao svojom milošću.

MARA

Znači kad ti je majka govorila...

VIOLAINE

— ja sam već Njega slušala.

MARA

Zašto si trpjela da vjeruju u tvoju nevjeru?

VIOLAINE

Zar nisam trebala i sama nešto doprinijeti? Jadni Jacquin! Zar da ga ostavim da pati za mnom?

MARA

Priznaj — nisi ga ljubila.

VIOLAINE

Ja da ga nisam ljubila, Mara?

MARA

Ja ga ne bih ostavila!

VIOLAINE

Zar sam ga ja ostavila.

MARA

Ja bih umrla!

VIOLAINE

A zar ja živim?

MARA

Sada sam sretna s njim.

VIOLAINE

Mir s vama.

MARA

Poklonila sam mu dijete, Violaine; dragu djevojčicu. Slatku malu djevojčicu.

VIOLAINE

Mir s vama!

MARA

Velika je naša radost. Ali tvoja ima prvenstvo pred Bogom.

VIOLAINE

O i ja sam upoznala radost prije osam godina i srce mi je bilo ispunjeno njome,

Toliko da sam se ludo molila Bogu, ah! da potraje i da ne prestane nikada!

A Bog me je na neobičan način uslišao! Da li će moja guba ozdraviti? Ne, dok je i komadića mog smrtnog tijela koji treba razoriti.

Da li će Ljubav moga srca ozdraviti? Ne, dok je moje besmrtne duše, da joj daje hranu.

Pozna li te tvoj muž, Mara?

MARA

Koji muž pozna svoju ženu?

VIOLAINE

Sretna ona koja može biti spoznata do dna i sva se predati.

Što bi Jacques učinio sa svim što sam mu ja mogla dati?

MARA

I onda si sve to prenijela na drugoga?

VIOLAINE

Ljubav je rodila bol, a bol ljubav.

Drvo bačeno u vatru ne daje samo pepeo, nego gori i plamenom.

MARA

Čemu služi taj slijepi plamen koji ne daje drugima

Ni svjetlosti ni topline?

VIOLAINE

Nije li već mnogo što služi meni?

Ako i ne baca svjetlost pred sebe a biće pretvara u pepeo,

Ipak prodire u najdublje korijenje osvjetljujući ga.

Kad bi samo jednu noć provela u mome tijelu, ne bi rekla da ta vatra ne daje topline.

Muškarac može biti svećenikom, ali ženi nije onemogućeno da bude žrtvom.

Bog je škrt i ne dopušta ni jednom biću da sagori

A da s njime ne izgori i nečistoća,

Vlastita ili nekoga od drugih, kao žeravica u plamtećoj kadionici!

Zaista je veliko zlo u našem vremenu.

Nemaju oca. Ogledavaju se i ne vide više ni Pape.

I zato se eto moje tijelo raspada umjesto kršćanstva.

Moćna je patnja kad se preuzme dobrovoljno kao grijeh!

Vidjela si me kad sam poljubila gubavca, Mara? Oh, kako je pehar patnji dubok,

I ne možeš ga otkinuti od usana kad ti se prohtije.

MARA

Uzmi dakle i moj sa sobom!

VIOLAINE

Uzela sam ga već.

MARA

Violaine! Ako ima još nešto živo, što je moja sestra pod tim velom i uništenim tijelom,

Sjeti se našeg zajedničkog djetinjstva! Smiluj mi se!

VIOLAINE

Govori, draga sestro. Imaj povjerenja! Reci sve!

MARA

Violaine! Ja sam nesretnica, i moj je bol veći od tvoga!

VIOLAINE

Veći, sestro?

MARA

velikim krikom odgrnuvši ogrtač, podigne na rukama leš malog djeteta.

Gledaj! Uzmi!

VIOLAINE

Što je to?

MARA

Gledaj, velim ti! Uzmi! Uzmi, ja ti je dajem.

stavi joj leš u ruke.

VIOLAINE

Oh, osjećam ukočeno malo tijelo! Jedno hladno malo tijelo!

MARA

Ha! ha! Violaine! Moje dijete! Moja mala kćerkica!

Ta slatka mala djevojčica! To je njeno bijedno malo tijelo!

VIOLAINE

tiho

Mrtva, Mara?

MARA

Uzmi je, dajem ti je!

VIOLAINE

Mir s tobom, Mara!

MARA

Htjeli su mi je oteti, ali ja nisam dala! Pobjegla sam s njom.

Ali ti je uzmi, Violaine! Gle, uzmi je, vidiš, ja ti je dajem.

VIOLAINE

Što hoćeš da učinim, Mara?

MARA

Što hoću da učiniš? Ne čuješ li me?

Velim ti da je mrtva! Velim ti da je mrtva!

VIOLAINE

Duša joj živi u Bogu. Ona je u pratnji Jaganjca. Ona je s blaženom dječicom.

MARA

Ali za mene je mrtva!

VIOLAINE

Meni si dala njeno tijelo; ostalo prepusti Bogu.

MARA

Ne, ne, ne! Nećeš me obmanuti svojim blaženim blejanjem! Ne, mene nećeš umiriti,

Mlijeko vri u mojim grudima i vapi k nebu kao krv Abelova!

Imam li pedesetero djece da ih otrgnem od tijela? Ili pedeset duša da otkinem od svoje?

Znaš li što znači prepoloviti se da bi dala život malom biću koje vrišti?

A babica mi je rekla da neću više rađati.

Pa kad bih ih još imala stotinu, ni jedna ne bi bila moja mala Aubaine.

VIOLAINE

Prihvati, pokori se!

MARA

Violaine, ti znaš, ja sam tvrdoglava. Ne predajem se i ne prihvaćam ništa.

VIOLAINE

Jadna sestro.

MARA

Violaine, kako su slatki ti mališani, kako boli kad ta okrutna mala usta zagrizu i ranjavaju!

VIOLAINE

pomilovavši dijete po licu

Kako joj je lišce hladno!

MARA

tiho

On još ne zna ništa.

VIOLAINE

isto tako

Zar nije bio kod kuće?

MARA

Otišao je u Rheims da proda žito. Ona je umrla iznenada, unutar dva sata.

VIOLAINE

Kome je sličila?

MARA

Njemu, Violaine. Nije bila samo moja, nego i njegova. Samo su joj oči bile moje.

VIOLAINE

Jadni Jaquin!

MARA

Nisam došla ovamo da čujem: Jadni Jacquin!

VIOLAINE

Što hoćeš od mene?

MARA

Violaine, hošeć li da znaš? Reci! Znaš li što se zbiva u duši koja se predaje prokletstvu?

Svojom voljom i zauvijek?

Znaš li što se budi u srcu kad se huli iz pune duše?

Kad sam trčala ovamo, pjevao je đavao u meni malu pjesmicu.

Hoćeš li čuti čemu me je poučio?

VIOLAINE

Ne govori tako grozne stvari!

MARA

Onda mi vrati dijete koje sam ti dala.

VIOLAINE

Ti si mi dala samo leš.

MARA

A ti mi je vrati ž i v u !

VIOLAINE

Mara! Usuđuješ se takva što reći?

MARA

Neću se pomiriti s tim da mi je dijete mrtvo.

VIOLAINE

Zar je u mojoj moći da uskrisujem mrtve?

MARA

Ne znam, samo se tebi mogu obratiti za pomoć.

VIOLAINE

Zar je u mojoj moći da uskrisujem mrtve kao Bog?

MARA

Čemu onda služiš?

VIOLAINE

Da trpim i molim se.

MARA

Čemu ta trpnja i molitva kad mi ne možeš vratiti dijete?

VIOLAINE

Bog to zna — ja mu služim i to je sve.

MARA

Ja sam gluha i neću da čujem ništa! A ja vapim k tebi iz dubine! Violaine! Violaine !

Vrati mi dijete koje sam ti dala! Dobro, popuštam, ponizujem se, smiluj mi se!

Imaj smilovanja sa mnom, Violaine! I vrati mi dijete koje si mi uzela.

VIOLAINE

Samo onaj koji ti ga je uzeo, može ti ga vratiti!

MARA

Vrati mi je dakle. Oh znam da si za sve to ti kriva.

VIOLAINE

Ja kriva?

MARA

Ne, ne,

Ja sama, oprosti! Ali vrati mi je sestro moja!

VIOLAINE

Vidiš da je mrtva.

MARA

Lažeš! Nije mrtva! Oh! droljo, zečje srce! Oh kad bih ja imala pristup k Bogu kao ti,

Ne bi me tako lako otkinuo od mog djeteta!

VIOLAINE

Zahtijevaš od mene da ponovno stvorim nebo i zemlju!

MARA

Pisano je da možeš dahnuti u ovu planinu i baciti je u more.

VIOLAINE

Mogla bih da sam svetica.

MARA

Moraš biti svetica kad te bijednik zaklinje.

VIOLAINE

Strašna li iskušenja!
Zaklinjem se i svečano izjavljujem pred Bogom: nisam svetica!

MARA

Vrati mi moje dijete.

VIOLAINE

Bože, ti vidiš u moje srce!
Zaklinjem se i svečano izjavljujem pred Bogom — nisam svetica!

MARA

Violaine, vrati mi moje dijete!

VIOLAINE

Zašto me ne ostaviš na miru. Zašto si došla da me uznemiruješ u mom grobu?
Nisam li najniža od najnižih? Zar ja raspolažem s Bogom? Zar sam ja kao On?
Ti tražiš da Mu ja sudim?

MARA

Ja tražim samo svoje dijete.

Stanka

VIOLAINE

podigne prst

Slušaj.

Tišina. Gotovo nečujna zvona iz daljine.

MARA

Ne čujem ništa.

VIOLAINE

To su božićna zvona, zvona koja najavljuju ponoćku!
O, Mara, rodilo nam se dijete!

MARA

Vrati mi onda moje.

Trublje u daljini.

VIOLAINE

Što je to?

MARA

Kralj ide u Rheims. Nisi li čula za put koji seljaci probijaju kroz šumu.
(to će im pribaviti drva)
Mala ga pastirica vodi kroz srce Francuske
Da ga u Rheimsu okruni.

Ponovno zvona, ovaj put vrlo jasno.

MARA

Kako zvona zvone Gloriju! Vjetar im nosi glas dovle. Tri sela zvone istodobno.

VIOLAINE

Molimo zajedno sa svemirom! Nije li ti hladno, Mara?

MARA

Samo mi je u srcu hladno.

VIOLAINE

Molimo. Već tako dugo nismo provele Božić zajedno.

Ne boj se. Uzela sam tvoju bol. Gledaj! To što si mi dala, sakrila sam na grudi.

Ne plači! Nije to čas za plakanje jer je rođeno spasenje za sve ljude.

Zvona iz daljine, sada tiša.

MARA

Ne sniježi više i zvijezde sjaju.

VIOLAINE

Gledaj, vidiš li onu knjigu?

MARA

Vidim.

VIOLAINE

Uzmi je, hoćeš li, i čitaj mi božićno bogoslužje, prvi dio iz sva tri bdjenja.

MARA

Kome da čitam?

VIOLAINE

Čitaj Bogu. Čitaj anđelima. Čitaj svoj zemlji. Ja ću se vratiti u svoju noć, iznad svoje noći, da te slušam.

Violaine je sišla s estrade, odnoseći dijete. Nestaje u dubini ćelije koja je uvučena u ruševinu zdanja, a služi joj kao zaklon.

Mara se popne na estradu, stane do stalka i čita s tog mjesta.

Ona čita recto tono prve rečenice proročanstva. Malo-pomalo stišava dok kroz šumu prodiru zvuci nadnaravne pjesme.

MARA

čita

U početku je bila pokorena zemlja Zabulon i zemlja Neftali, a najposlije morski put, zemlje s onu stranu Jordana i neznabožačka Galileja. Narod koji je hodao u mraku ugleda veliku svjetlost: za one koji obitavahu u carstvu sjena i smrti rođena je Svjetlost.

Ušuti. Pjesme.

PROPOVIJED SVETOG PAPE LEONA

Naš Spasitelj, predragi moji, rođen je danas: budimo radosni. I zaista nema ulaska tuzi na rođendan Života: jer svladani strah od smrti ulijeva nam radost obećane vječnosti. Nitko nije zaboravljen u toj noći.

U blizini rog, zvučan odjek truba, svečan, trijumfalan.

Kralj! Kralj! Francuske!

(Tiho)

Kralj ide na krunisanje.

(Tišina)

Violaine!

(krikne svom snagom)

Čuješ li me, Violaine?!

Tišina. Čita dalje:

Neka se grešnici raduju jer su pozvani na oproštenje. Neka se nada neznabožac jer mu je ponu-

đen život! Jer Sin Božji, kad se vrijeme ispunilo u tajanstvenosti Božjeg obećanja, odlučio je...

Tišina. Pjev anđela:

Violaine, nisam dostojna da čitam ovu knjigu!

Violaine, ja znam da sam tvrda i žalim to: htjela bih biti drugačija.

Tišina.

MARA

uzima knjigu s naporom, dršćućim glasom.

ČITANJE SVETOGA EVANĐELJA PO LUKI

U ono vrijeme izdao je Cezar August naredbu da se popišu svi ljudi na zemlji...

PROPOVIJED SVETOG PAPE GRGURA

Stoga, Milošću Božjom, smijemo na današnji dan tri puta slaviti svečanu misu.

Knjiga zadrhti snažno u Marinim rukama. Mara ispusti knjigu na pod, a lice, obasjano mjesečinom poprima izgled strave. Sviće.

VIOLAINE

krikne prigušeno

Ah!

Mara pođe prema ćeliji. Uđe u nju i vraća se vukući za sobom Violainu. Dovede je sasvim naprijed i vidjevši da se dijete na njoj pomiče, ustukne.

MARA

Violaine, što se to pomiče na tebi? Što se pomiče na tebi? Pitam te što se to tako pomiče na tebi?

VIOLAINE

Mir, Mara! Evo Božića — radost je rođena.

MARA

Kakva se radost mogla roditi — osim da je moje dijete oživjelo?

VIOLAINE

I nama se rodilo dijete!

MARA

Miče se, miče, miče! Oh Bože, vidim opet kako se miče.

Živoga ti Boga, govori!

VIOLAINE

»Evo vam javljam veliku radost...«

Jadna sestra! plače. Previše je trpjela.

Uzmi, Mara! Hoćeš li mi ostaviti to dijete?

Pruža joj dijete.

MARA

Živi!

Mara se baci na dijete, otevši ga silom iz sestrinih ruku.

VIOLAINE

popne se na estradu sklopljenih ruku.

Slava Bogu!

MARA

Živi!

VIOLAINE

Mir ljudima na zemlji!

MARA

Živi! Živi!

VIOLAINE

Živi, i mi živimo.

I lice se Očevo otkrilo ponovno rođenoj i utješenoj zemlji.

MARA

Moje dijete živi!

VIOLAINE

podigavši prst.

Slušaj

Tišina.

Čujem Navještenje s Monsanviergea.

Prekriži se i moli. Dijete se budi.

MARA

šaptom

Ja sam to, Aubaine, ne prepoznaješ li me?

Dijete se stane bacakati i zajeca.

Što to muči moje srce? Što muči moje dijete?

Dijete otvori oči, pogleda majku i stane plakati. Mara ga pažljivo gleda.

Violaine!

Što to znači? Njene su oči bile crne,

A sada su plave kao tvoje.

Tišina.

Ah!

Odakle ta kap mlijeka na njenim usnama?

Čuju se zvona s Monsanviergea u daljini.

ČETVRTI ČIN

Prvi prizor

Iza ponoći. Dvorana iz prvog čina. U peći žeravica baca slabo svjetlo. U sredini dugačak stol, nad njime stolnjak s kojeg vise jednakomjerno zavjese na obje strane. Oba krila ulaznih vratiju otvorena otkrivajući zvjezdanu noć. Mali plamičak uljene svjetiljke tinja na stolu.

Ulazi Jacques Hury kao da nešto traži. Zatim izlazi i dovodi Maru za ruku.

JACQUES HURY

Što radiš tamo?

MARA

Učinilo mi se da čujem škripu kolica u dolini.

JACQUES HURY

osluškuje

Ne čujem ništa.

MARA

Tako je, ti ne čuješ ništa. Ali u mene je oštar sluh i otvoreno oko.

JACQUES HURY

Bilo bi bolje da spavaš.

MARA

Reci, ti sâm ne spavaš u zadnje vrijeme baš dobro.

JACQUES HURY

Razmišljam, pokušavam razumjeti.

MARA

Što to pokušavaš razumjeti?

JACQUES HURY

Aubaine. Bila je bolesno dijete. Jednoga lijepog dana, vraćam se i kažu mi da si pobjegla poput bjesomučnice.

Bilo je to o Božiću. Na dan Nevine dječice vratila si se s djetetom. Ozdravljenim!

Ozdravljenim! Moja je djevojčica ozdravila.

MARA

To je čudo.

JACQUES HURY

Da, ako se tebi može vjerovati, čudo svete Djevice ili neke svete duše.

MARA

Ni jedno ni drugo. Ja sam učinila čudo

Vapaj

Čuj!

Oboje osluškuju

JACQUES HURY

Ne čujem ništa.

MARA

dršćući

Zatvori vrata! Neprijatno je!

On zatvara vrata.

JACQUES HURY

Sigurno je da ona ne sliči više sebi.

Ista je, a opet drugačija. Oči su joj se, na primjer, izmijenile.

MARA

Reci mi, zloćko moj, jesi li sâm to primijetio?

Eto što se zbiva kad se dobri Bog upliće u naše stvari.

A ti — drž' se svog posla!

Žestoko

JACQUES HURY

Ti, ti ne prestaješ osluškivati.

MARA

Ja čekam.

JACQUES HURY

Koga čekaš? Što čekaš?

MARA

Čekam svog oca!

Svog oca Anne Vercorsa, koji je otišao prije sedam godina!

Časti mi, mislim da ga je već zaboravio!

Sjećaš li se tog starog dobričine? Anne Vercors mu je bilo ime.

Nije oduvijek Jacques Hury bio gospodar na Combernonu.

JACQUES HURY

Lijepo. Vrati li se, naći će imanje u dobrom stanju.

MARA

I kuću isto tako. Sedam je godina da je otputovao.

Tiho

Čujem ga gdje se vraća.

JACQUES HURY

Ne vraća ih se mnogo iz Svete Zemlje.

MARA

Da je živ, mogao je naći u sedam godina mogućnost da se javi.

JACQUES HURY

Daleko je Sveta Zemlja — preko mora.

MARA

Ima gusara, Turaka, nesreća, bolesti i zlih ljudi.

JACQUES HURY

I ovdje se čuje o zločinstvima.

MARA

Kao nad onom ženom, za koju mi rekoše da su je našli na dnu jame u pijesku.

JACQUES HURY

Ženom?

MARA

Gubavicom, kažu.

Možda je sama pala onamo.

Zašto je šetala? Tim gore po nju!

O možda ju je i gurnuo netko.

JACQUES HURY

Gubavica?

MARA

Ha! ha! kako je naćulio uši? Mala guba škodi očima, kažu. A kad se dobro ne vidi, ne valja šetati,

Nitko ne voli takvo susjedstvo! Nesreća se zbila u dobar čas.

JACQUES HURY

Ipak, vrati li se otac, ne vjerujem da će biti tako zadovoljan.

MARA

»Mara« reći će smjesta. Nju je volio više.

Kakve li sreće doznati da se je ona dočepala gospodina Jacquesa!

I da ona leži svake noći uza nj kao goli mač.

JACQUES HURY

A njena kći, njegova unuka, neće li biti sretan da je zagrli?

MARA

»Lijepa li djeteta«, reći će. »Lijepih li modrih očiju! To me na nešto podsjeća!«

JACQUES HURY

govori kao da bi to govorio otac

»A gdje je majka?«

MARA

Nema je sada, Monseigneur! Kad čovjek ode u Jerusalem, ne smije očekivati da će baš sve pri povratku zateći! Dugo je to — sedam godina!

Mara je zauzela njeno mjesto kraj ognjišta.

JACQUES HURY

kao gore

»Dobar dan, Mara!«

MARA

Dobar dan, oče!

U međuvremenu ušao je Anne Vercors sa strane na scenu i stane iza njih. U naručju nosi tijelo Violaine.

ANNE VERCORS

Dobar dan, Jacques.

Drugi prizor

Anne Vercors obiđe stol i stane iza mjesta gdje obično sjedi otac obitelji. Pogleda najprije Jacquesa a onda Maru.

ANNE VERCORS

Dobar dan, Mara!

Ona ne odgovara

JACQUES HURY

Oče! Što to donosite zamotano u svom ogrtaču?
Je li to mrtvo tijelo u Vašem naručju?

ANNE VERCORS

Pomozi mi da ga položim na stol.
Oprezno! Oprezno, mali moj!
Ispruže tijelo na stolu i Anne Vercors odgrne ogrtač.
Evo je! Tu je ona! A tu je i stol na kome sam lomio kruh na dan svoga odlaska.
Dobar dan, Jacques! Dobar dan, Mara! Vi ste tu na mom mjestu i moje se kraljevstvo nastavlja u Vama,
Na zemlji na koju od časa do časa poput oltarskog prekrivača
Sad duža, sad kraća
Pruža se sjena Anne Vercorsa.
A za majku sam čuo.

I znam da me čeka na mjestu na kojem ću joj se uskoro pridružiti.

JACQUES HURY

Oče! Pitam Vas, što ste to donijeli na rukama,
Kakvo je to mrtvo tijelo, pruženo na stolu?

ANNE VERCORS

Nije mrtvo, Jacques, nije još sasvim mrtvo. Ne vidiš li da diše?

JACQUES HURY

Oče, tko je to?

ANNE VERCORS

Nešto što sam našao na svom putu jučer u velikoj hrpi pijeska.
Čuo sam taj glas koji me slabašno dozivao.

JACQUES HURY

Gubavica, zar ne?

ANNE VERCORS

Gubavica. Tko ti je to rekao? Znao si već? Mara ti je, bez sumnje, kazala.

JACQUES HURY

Smijem li upitati zašto donosite u ovu poštenu kuću, moju kuću, gubavicu?

ANNE VERCORS

Hoćeš li nas oboje izbaciti napolje?
Ona me je zamolila, s usnama prislonjenim na moje uho,
Da je donesem ovamo. Da je ponovno vratim ovamo.

Ona još može govoriti. Ali jao! Što je postalo od lijepih očiju moje Violaine, mog djeteta? Nema ih više.

JACQUES HURY

Čuje li ona naš razgovor?

ANNE VERCORS

Ne znam. Ona moli pomirenje. Ona moli da se ne ljutiš više na nju. I Mara, također, da se ne ljuti više na nju.

Pogleda na ispruženu Violaine.

Molim za oprost.

JACQUES HURY

Ne ljutim se.

ANNE VERCORS

Njene oči, jadno dijete! Ona nema više očiju!
Ali srce kuca još uvijek.
Slabašno, slabašno!
Čitave sam noći osluškivao srce svog djeteta, koje je kucalo o moje i onda je pokušavala čvrsto se privinuti k meni.
Slabašno, slabašno!
A srce je s vremena na vrijeme zastalo, da bi zatim ponovno nastavilo svoj mali, ranjeni trk.
Tap, taptap! tap tap tap! Tata! Tata!

JACQUES HURY

Je li Vam govorila i o meni?

ANNE VERCORS

Da, Jacques.

JACQUES HURY

I o onom drugom također... Bila je moja zaručnica!... kažem: onaj drugi jednog svibanjskog jutra...

ANNE VERCORS

O kome govoriš?

JACQUES HURY

Pierre de Craon! Taj kradljivac, taj lopov! taj tat! Taj zidar koji je prije sedam godina došao da otvori blok Monsanviergeu!

Šutnja

ANNE VERCORS

Nije bilo grijeha između Violaine i Pierrea.

JACQUES HURY

A što velite na čisti poljubac koji je izmijenila s njim jednoga svibanjskog jutra?

Šutnja

Anne Vercors niječno odmahuje glavom.

Jacques Hury prilazi k Mari i vodeći je za ručni zglob podigne joj desnu ruku.

Jednog svibanjskog jutra! Mara se kune da je jednog svibanjskog jutra, ustavši rano,

Ugledala ovu ovdje Violaine kako cjeliva Pierrea de Craona u usta.

Šutnja

ANNE VERCORS

Ja velim ne.

JACQUES HURY

Dakle, vaša je Mara lagala?

ANNE VERCORS

Nije lagala.

JACQUES HURY

Meni, meni, meni, svom zaručniku nije nikad dopustila da je dodirnem.

ANNE VERCORS

Vidio sam Pierrea de Craona u Jerusalemu. Ozdravio je.

JACQUES HURY

Ozdravio?

ANNE VERCORS

Ozdravio. I zato je i otišao onamo da bi ispunio svoj zavjet.

JACQUES HURY

On je ozdravio, a ja sam proklet!

ANNE VERCORS

A da bih i tebe ozdravio, Jacques, sine moj, došao sam i donio ti ove žive relikvije.

JACQUES HURY

Oče! oče! Imao sam dijete koje je bilo na umoru.

Aubaine se zvala.

I eto, ozdravila je!

ANNE VERCORS

Slava Bogu.

JACQUES HURY

Slava Bogu!

Ali ta usta, usta vaše kćeri, ta usta koja ste mi poklonili, usta kćeri koju ste mi poklonili. Ta usta nisu više pripadala njoj, nego meni. Rekoh, ta usta i dah života između tih usana!

ANNE VERCORS

Usta žene, prije no što pripadnu mužu, u vlasti su Božjoj koji ih je na dan krštenja posvetio solju. I samo je Bogu rekla: »Neka me cjeliva cjelovom svojih usana«!

JACQUES HURY

Ona mu nije više pripadala! Dao sam joj svoj prsten!

ANNE VERCORS

Gle kako blista na njenom prstu.

JACQUES HURY

iznenađen

Zaista!

ANNE VERCORS

Dao mi ga je Pierre de Craon tamo i ja sam ga ponovno stavio na prst darovateljice.

JACQUES HURY

A moj, zar ne, treba da ostane par Marinom!

ANNE VERCORS

Poštuj ga ubuduće.

JACQUES HURY

Jednoga svibanjskog jutra! Oče, oče! sve se smijalo oko nje! Ona je ljubila mene, ja sam ljubio nju. Sve je bilo njeno i ja sam joj sve dao.

ANNE VERCORS

Jacques, sine moj! Čuj, razumij! Bilo je previše lijepo! Nije se moglo prihvatiti.

JACQUES HURY

Što to znači?

ANNE VERCORS

Jacques, dijete moje! Isti poziv koji je čuo otac, čula je i kći, i poslušala ga!

JACQUES HURY

Kakav poziv?

ANNE VERCORS

svečano

ANĐEO GOSPODNJI NAVIJESTIO MARIJI I ONA JE ZAČELA PO DUHU SVETOM.

JACQUES HURY

Što je to ona začela?

ANNE VERCORS

Svu veliku bol svijeta oko sebe, raskol u Crkvi i Francusku, zbog koje su Ivanu živu spalili, ona je vidjela! Zato je poljubila gubavca, znajući što čini.

JACQUES HURY

U trenutku, u trenutku se odlučila?

ANNE VERCORS

EVO SLUŽBENICE GOSPODNJE.

JACQUES HURY

Ona je spasila svijet, a ja sam izgubljen!

ANNE VERCORS

Ne, Jacques nije izgubljen, ni Mara nije izgubljena, makar to i htjela, a Aubaine živi!

Ništa nije izgubljeno, ni Francuska nije izgubljena, i gle kako se od zemlje k nebu

Uzvitlao snažan vihor nade i blagoslova!

Papa je opet u Rimu a kralj na svom prijestolju.

A ja sam se užasnuo poput Židova, jer se lice Crkve zamračilo, i jer je krenula svojim putem teturajući, napuštena od ljudi.

I htio sam se opet privinuti uz prazan Grob i staviti svoje ruke u pukotinu križa kao ono nekada apostol na Njegove ruke, noge i srce.

Ali je moja mala Violaine bila razumnija!

Zar je cilj života živjeti? Zar su noge djece Božje vezane za ovu bijednu zemlju?

Ne radi se o življenju, nego o umiranju, ne o tesanju križa, nego o uspinjanju na nj i o žrtvovanju svega uz osmijeh!

Tamo je radost, tamo sloboda, tamo je milost, vječna mladost! I tako mi Boga, ne čini li krv starca na pokrivaču žrtvenika pored krvi mladića

Jednako crvenu mrlju kao i svježa krv jednogodišnjeg jaganjca!

O Violaine, dijete milosti! Tijelo moga tijela! Tako si daleko od mene kao dim s mog ognjišta od zvijezde jutarnje,

kad ta ljepotica polaže svoju blistavu glavu na njedra sunčeva,

Kad bi te tvoj otac mogao gledati u vječnosti na mjestu koje ti je određeno!

Tako mi Boga, tamo kamo će doći dijete, doći će i otac!

Što je sav svijet prema životu? A što vrijedi život ako se ne žrtvuje i pokloni?

I zašto se onda mučiti kad je puno jednostavnije poslušati, i to je red.

Tako je Violaine spremna prihvatila pruženu ruku!

JACQUES HURY

O Violaine! O okrutna Violaine! Čežnjo moje duše, izdala si me!

O prezreni vrte! O neplodna i prezrena ljubavi, o vrte, zasađen u nesretan čas!

Slatka Violaine! Vjerolomna Violaine! O šutnjo i ponoru žene!

Zar mi ništa nećeš reći? Nećeš li mi odgovoriti? Hoćeš li nastaviti sa šutnjom?

Prevarila si me lažnim riječima,
Prevarila gorkim, čarobnim osmijehom,
Ona odlazi onamo kamo je ne mogu slijediti,
A ja s ovom otrovnom strelicom o boku
Moram preživjeti i živjeti dalje!

Žamor s imanja koje se budi

Ševa je uzletjela visoko!
Moli u Boga lijepo vrijeme!
Moli za oca, moli za majku
I za sva stvorenja!

ANNE VERCORS

Sviće! Čujem majur kako se budi, i konji s mog imanja u teškoj opremi četiri po četiri

U čvrstim četveroprezima, kao u Bibliji, spremaju se za evanđelje snopova i zobi.

Otvara oba krila velikih vratiju. Jutarnja svjetlost probija i rasipa se prostorijom.

JACQUES HURY

Oče, gledajte! Gledajte tu zemlju koja vas dočekuje s osmijehom na usnama!

Vaše imanje, to more brazda do granica Francuske! Pod mojim rukama nema zastoja!

Barem me zemlja nije izdala, a ni ja nisam izdao nju, tu vjernu, moćnu zemlju! Ima muža na

Combernonu! Održao sam zadanu riječ: brak s njom.

ANNE VERCORS

Ovo nije doba žetve, nego sjetve. Zemlja nas je dosta dugo hranila, a sad je došlo vrijeme da je ja nahranim

okrenuvši se prema Violaini

Ovim dragocjenim sjemenom.

JACQUES HURY

zalomivši rukama

Violaine, Violaine, čuješ li me, Violaine?

MARA

naglo prilazi

Ona vas ne čuje! Vaš glas ne dopire do nje! Ali mene, mene će čuti.

Tihim, prodornim glasom

Violaine! Violaine! Ja sam tvoja sestra! Čuješ li me, Violaine?

JACQUES HURY

Njena ruka! Vidio sam kako joj je ruka zadrhtala!

MARA

Ha ha ha! Vidite li? Ona čuje! Ona je razumjela!

Taj glas, isti sestrinski glas, kao onog Božića, dopro joj je do utrobe!

JACQUES HURY

Oče, oče! Ona je luda! Čujete li što veli?

To čudo... to dijete... ja sam lud... ona je luda!

ANNE VERCORS

Ona govori istinu. Znam sve.

MARA

Ne, ne, ne! Nisam luda! A ona, gledajte je! Ona čuje, ona zna, razumjela je!

Tap, tap, tap!...

Što je to rekao otac ovoga časa, što kaže prvi udarac zvona u Navještenju?

ANNE VERCORS

ANĐEO GOSPODNJI NAVIJESTIO MARIJI I ONA JE ZAČELA PO DUHU SVETOM.

MARA

Što je rekao kod drugog udarca?

ANNE VERCORS

EVO SLUŽBENICE GOSPODNJE, NEKA MI BUDE PO RIJEČI TVOJOJ.

MARA

Što je rekao kod trećeg udarca

ANNE VERCORS

I RIJEČ JE TIJELOM POSTALA I PREBIVALA MEĐU NAMA.

MARA

I Riječ je Tijelom postala i prebivala među nama.

I krik Marin, i vapaj Marin, i jecaj Marin i on je postao tijelom u krilu te nakaze, te ruševine, u krilu te odvratne gubavice!

I uzela mi je dijete

Iz dubine moje utrobe. Kriknula sam strašno i otela ga iz naručaja toga groba na dvije noge,

To dijete koje sam nosila u utrobi, a ona mu dala život.

JACQUES HURY

Ona je to učinila.

MARA

Ti znaš sve! Da, te noći, te božićne noći!

Aubaine, rekla sam ti da je bila bolesna, ali to nije bila istina, bila je mrtva, malo, ledeno tijelo!

I ti veliš, da je ona to učinila? Bog, Bog je to učinio! Pa ipak ja sam bila jača! Mara, Mara je to učinila!

Jacques krikne i, odgurnuvši Maru, baci se na koljena pred Violainu.

Bacio se na koljena! Pred Violainom koja ga je prevarila s gubavcem,

(Zemlja koja je za sve nas dostatna, za nju nije bila dovoljno dobra)

I riječ, kojom se zaklela, s usana koje je položila na usne gubavčeve...

JACQUES HURY

Šuti!

MARA

Violaine! Samo nju on ljubi! Samo su nju svi ljubili!

Samo su nju svi ljubili! A eto, otac ju je napustio, mati ju je ljubazno savjetovala, a zaručnik, kako li je on u nju vjerovao!!

To je bila sva njihova ljubav. Moja je ljubav drugačije prirode!

JACQUES HURY

Tako je. A ja znam i to da si ti dovela Violainu na rub jame.

Jedna ju je ruka vodila, a druga gurnula u jamu.

MARA

On zna sve! Ništa mu ne ostaje tajnom.

JACQUES HURY

Jesam li rekao istinu?

MARA

Zar da ovaj čovjek, koji pripada meni, treba da bude raspolovljen? Jedna polovica ovdje, a druga u šumi Chevochea?

Zar da to dijete, koje je moje, bude raspolovljeno između dvije majke? Između majke tijela i majke duše?

Ja!

Ja sam to učinila!

Gluho, promatrajući u zanosu svoje ruke.

Ja, ja sam to učinila!

ANNE VERCORS

Ne, Mara, ne ti, netko drugi u čijoj si vlasti bila. Mara, dijete moje, ti trpiš, a ja ću te utješiti!

Vratio se napokon i ostat će s tobom zauvijek tvoj otac kojega si ljubila!

Mara, Violaine, djevojčice moje! Male moje djevojčice u mom zagrljaju! Volio sam vas obje i vaša su srca s mojim jedno.

MARA

bolnim krikom

Oče, oče! Moje je dijete bilo mrtvo a ona ga je uskrisila!

GLAS DJETETA IZVANA

Margarita iz Pariza
Posudi mi svoje sive cipelice

Da odem u raj!
Jer, tamo je lijepo!
Jer, tamo je toplo!
Čujem ptičicu
Kako pjeva pi i i!

U sredini pjesmice digne Violaine lagano ruku i spusti je kraj Jacquesa.

VIOLAINE

Oče, kako je lijepa ta pjesmica, prepoznala sam je! Pjevale smo je nekoć kad smo tražile kupine u živici,

Nas dvije, Mara.

ANNE VERCORS

Violaine, Jacques je kraj tebe.

VIOLAINE

Ljuti li se još na mene?

ANNE VERCORS

Ne ljuti se.

VIOLAINE

stavi mu ruku na glavu

Dobar dan, Jacques.

JACQUES HURY

gluho

Zaručnice moja, kroz grane posute cvijećem, zdravo!

VIOLAINE

Oče, recite mu da ga ljubim.

ANNE VERCORS

I on te nikada nije prestao ljubiti.

VIOLAINE

Oče, recite mu da ga ljubim!

ANNE VERCORS

Čuj ga, on šuti.

VIOLAINE

Pierre de Craon...

ANNE VERCORS

Pierre de Craon?

VIOLAINE

Pierre de Craon, recite mu da ga ljubim. Za poljubac koji sam mu dala da podigne crkvu.

ANNE VERCORS

Već je počeo s gradnjom.

VIOLAINE

A Mara me ljubi! Samo ona, samo ona je vjerovala u mene!

ANNE VERCORS

Jacques, slušaj dobro!

VIOLAINE

To dijete koje mi je dala, dijete koje mi se rodilo na rukama;

Veliki Bože, kako je dobro, kako slatko! Ah, kako je dobro učinila što se pokorila, kako je dobro učinila sve što je učinila!

Oče, oče, kako je slatko, kako strašno donijeti dušu na svijet!

ANNE VERCORS

Da li u ovom svijetu ima još jedan?

VIOLAINE

Dva su svijeta, a ja velim da je jedan, i taj je dovoljan, a milost je Božja bez kraja!

JACQUES HURY

Sreća je za mene završena.

VIOLAINE

Što znači da je završena?

Nitko ti nije obećao sreću, radi, to je sve što se traži od tebe.

Pitaj staru zemlju, a ona će ti odgovoriti kruhom i vinom.

A ja sam završila i prelazim onamo.

Reci, koliko traje dan, daleko od mene? Uskoro će i on k svome kraju.

A kad dođe tvoj red i kad čuješ kako se velika vrata pokreću uz škripu,

Ja ću biti s one strane kraj tebe.

JACQUES HURY

Zaručnice moja, kroz grane posute cvijećem, zdravo!

VIOLAINE

Sjećaš li se?

Jacques! Dobar dan, Jacques!

Ulaze sve sluge s majura držeći upaljene svijeće.

Jacques, jesi li još ovdje?

JACQUES HURY

Ovdje sam.

VIOLAINE

Je li godina bila dobra a žito lijepo?

JACQUES HURY

Nismo znali kamo ćemo s njim.

VIOLAINE

Ah!
Kako je lijepa bogata žetva!...
Da, i sada se sjećam i znam da je lijepa!

JACQUES HURY

Da, Violaine.

VIOLAINE

Kako je lijepo živjeti!
(s dubokim žarom)
i kako je slava Božja beskrajna!

JACQUES HURY

Živi dakle i ostani uz nas.

VIOLAINE

(pada natrag na ležaj)

Ali je lijepo i umrijeti
Kad je sve svršeno i kad se pruža nad nas
Tama, kao duboka, duboka sjena.

Tišina.

NAVJEŠTENJE

(glas)

1. Pax, pax, pax
2. Pax, pax, pax,
3. Oče, oče, oče,

GLORIA IN EXCELSIS DEO ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONAE VOLUNTATIS

Laetare
Lae — ta — re

Lae — ta — re
Lae — ta — re

Anne Vercors priđe k Mari i dovede je za ruku k Violaini nasuprot Jacquesu Huryju. Lijevom rukom prihvati Jacquesovu ruku i podigne je. U tom času oslobodi Mara svoju ruku iz ruke očeve i prihvati Jacquesovu ruku. On ostaje oborene glave s pogledom na Violainu. Otac prihvati njihove ruke i podigne ih kao na podizanje.

U tom času uzdigne Jacques Hury svoj pogled i sretne čvrst pogled Marin. Zvona zvone.

S V R Š E T A K

DŽEPNA KNJIGA HKD SV. ĆIRILA I METODA

1. **Paul Claudel: Navještenje.** Najpoznatija drama velikog francuskog pjesnika i dramatičara. Preveo Janko Marinković. Cijena 10 dinara.

2. **Graham Greene: Svršetak ljubavne priče.** Roman iz suvremenog života. Napisao ga je jedan od najvećih modernih romanopisaca. Preveo Branko Černicki. Cijena 20 din.

3. **Paul Claudel: Razdioba podneva.** Drama. Prijevod D. Bradičić. — Izlazi u jesen.

DŽEPNA KNJIGA 1

HKD SV. ĆIRILA I METODA

»Navještenje« se smatra najboljim kazališnim djelom Paula Claudela. U njemu je na vrlo snažan način oživljena srednjovjekovna atmosfera biblijski duboke vjere i mističnoga zanosa. Ritmička proza umjetnički izražava lirsku napetost i simboliku ove drame kojom predstavljamo Claudela našoj javnosti.